

ACTA REG. SCIENT. UNIVERSITATIS CLAUDIOPOLITANAE
FRANCISCO-JOSEPHINAE ANNI MDCCCLXXXIX—XC.

Fasciculus II.

BESZÉDEK,

MELYEK

A KOLOZSVÁRI MAGYAR KIR. FERENCZ-JÓZSEF-
TUDOMÁNY-EGYETEM

1890. MÁJUS HÓ 29-IKI

PÁLYADÍJ-KIOSZTÁSI ÜNNEPÉLYÉN

TARTATTAK

ÉS A NÉGY TUDOMÁNY-KAR JELENTÉSEI

A PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL, VALAMINT AZ ÚJ PÁLYATÉTELEKRŐL.

KOLOZSVÁRT.

AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJA.

1890.

378.4 (439.21) 1890^u (142)

378.32 (439.21) 1890^u

B 11808

I.

BESZÉD,

MELYLYEL

KLUG NÁNDOR

orvos-sebésztudor és szülésmester, az élet- és szövettan ny. r. tanára, az élet- és szövettani intézet igazgatója, a Budapesti Tud.-Egyetem volt ny. rk. tanára, a Magyar Tudományos Akadémia és az Academia Medico-Fisica Fiorentina, valamint a budapesti m. kir. Orvos-Egylet lev. tagja, a lipcsei élettani, a m. k. természettudományi társulat és az Erdélyi Muzeum-Egylet r. tagja, ez utóbbi igazgató-választmányának tagja, orvos-természettudományi szakosztályának választmányi tagja, volt titkára és elnöke, a M. Orv. Könyvkiadó Társ. ig. tanácsának vidéki tagja, az Orrosi Kar 1881¹/₄, 1883³/₄ és 1888⁸/₉ tanévi dekánja, valamint 1882²/₈ és 1884⁴/₅ tanévi prodekánja és

ezen Tudomány-Egyetem e. i. rectora

AZ ÜNNEPÉLYT MEGNYITOTTA.

nepélyesen kihirdeti és az azokra érdemeseknek átadja.

Az alkalmat. a mai nap emlékünnepezt ezen lehető legjobb módon megünnepelhetni, fenkölt nagylelkű alapítók kegyes intézkedéseinek köszönjük, a kik között Kolozsvár városa áldozatkészsége teszi lehetővé évről-évre tudományos versenyre felhívni akadémiai polgáraínkat. Valóban az egyetem megalapítása emlékére tett e nagylelkű alapítványával Kolozsvár méltónak mutatta magát legnagyobb fiához, Mátyás az Igazságoshoz, ahoz a királyhoz, ki lángeszével felismervén a tudomány hatalmát, tudományos műveltségben nemcsak maga állott felette kortársainak, hanem tudósokat, művészeket is hozott e hazába, páratlan könyvtárt alapított, kitűnő magyar humanistákat a legfőbb udvari tisztségekre és küldetésekre alkalmazott; mind ezek által új fényt és dicsőséget szerezvén hazájának. Kolozsvár városa is, felismervén egyetemünk legmagasabb feladatát, azt, hogy oly tudósokat neveljen, kik a szerzett tudományt az életben használni, a tudomány előbbrevitelében maguk is résztvenni képesek legyenek, alapítványával megadta a lehetőséget arra, hogy serény és komoly önmunkálkodásban a tudományos alkotásban és írói képességben is gyakorolják erejüket. Épen azért, midőn mind azon nagylelkű alapítóknak, a kik kegyes intézkedéseik által ifjuságunkat támogatni törekedtek, szívből jövő köszönetet mondok, mélyen érzett tisztelettel hajlok meg e város bölcs belátásából folyt elhatározása előtt, melyért egyetemünk, a kolozsvári egyetem nevében, ezúttal is, a legünnepélyesebb alakban kö-

Tisztelt egyetemi közgyűlés!

Tudomány-egyetemünk ma, május hó 29-kén, azon nap évfordulóját ünnepli meg, melyen dicsőségesen uralkodó királyunk, 18 évvel ezelőtt, a kolozsvári kir. magyar tudomány-egyetem felállításáról szóló törvényjavaslatot a törvényhozásnak bemutatni és ennek hozzájárulása reményében az egyetem megnyitására szükséges előintézkedéseket megtenni elrendelte. Első szavaim azért a hála kifejezése legyenek a legalkotmányosabb apostoli királyunk Ő Felsége iránt, a kinek uralkodása a magyar haza üdvére minél számosabb évekre terjedjen.

A ki tudja, hogy mások ismereteinek pusztá assimilatiója útján önálló tudományosság nem fejlődhetik, a ki tudja, hogy tudományos kiképeztesében valóságos haladás csak önálló kutatás és elmélkedés útján lehetséges, a ki át van hatva azon meggyőződéstől, hogy nemzetünk jövőjének egyik legszilárdabb biztosítéka művelődésünk előhaladásában van, mely művelődes leginkább az irodalomban nyer kifejezést; — az kénytelen beismerni, hogy egyetemünk, melynek legfőbb feladata a tudomány előbbre vitele, a mai nap emlékét méltóbban meg nem ünnepelheti, mint ha az e tanévben kiosztandó jutalom- és ösztöndíjak eredményeit ün-

szönetemet kifejezni szerencsésnek tartom magamat. Bárha e nemes város áldozatkészségének legszebb jutalmát abban nyerné, hogy ez egyetemből a tudomány- és kulturának minél számosabb zászlóvivője kerülne ki.

Mielőtt a tudománykarok elnökdékánjait az idei pályázat eredményéről szóló jelentéseik előadására felkérném, szívélyesen üdvözlöm mindazokat, a kik ez ünnepélyünkön megjelenésükkel megtiszteltek. — Most pedig felkérem az orvostudományi kar e. i. dékánját, hogy a tárgysorozat rendjébe felvett tudományos értekezését felolvasni sziveskedjék.

II.

AZ ORVOSI TUDOMÁNY ÉS A BÜNTETŐ JOG.

FELOLVASTA

AZ EGYETEM 1889—90. MÁJUS 29-IKI ÜNNEPÉLYÉN

BELKY JÁNOS

orvos-sebésztudor, szülész- és sebészmester, a törvényszéki orvostan ny. r. tanára, a törvényszéki orvostani intézet igazgatója, kir. törvényszéki orvos a kolozsvári kir. törvényszék területén, a budapesti kir. Orvosegylet levelező, a magy. kir. Természettudományi Társulat és a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat r. tagja, az Erdélyi Múzeum-Egylet Orvostermészettudományi szakosztályának elnöke, az orvosi karnak 1885—86. és 1889—90. tanévi dékánja, 1886—87-ben volt és e. i. prodékánja.

Tekintetes egyetemi közgyűlés!

Mélyen tisztelt hallgatóság!

A jogszolgáltatás, magasztos feladatának teljesítésében igen gyakran támaszkodik idegen ismeretkörökre, első sorban az orvosi és természettudományokra. A Constitutio Criminalis Carolina bizonyos bűntényekre nézve határozottan kikötvén egy orvosi szakértő igénybevételét, létrehozta a jogszolgáltatás czéljaira közreműködő orvosi és természettudományi ismeretkörnek, a törvénytudományi orvostannak, mint külön disciplinának kiválását és általában ezt is szokás tekinteni a jog- és az orvostan közötti viszony képviselőjének. — Ezen évszázados relation kívül azonban létezik a jog- és az orvostan között egy másik, nem egészen új ugyan, de a mennyiben a modern büntető törvényeken alapszik, az előbbinél jóval későbbi keletű, és a melynél a viszonyos fél nem a törvénytudományi, hanem a gyógyító orvostan. Ezen utóbbi viszony tényleges létezésének és a büntetőjogi codificatio terén méltánylást igénylő jelentőségének fejtegetése képezi jelen értekezésem tárgyát.

* * *

Nem lehet kételkedni a fölött, hogy a gyógyító orvostan az élet és egészség elleni merényletek bűnügyeiben igen fontos szerepet játszik, a

mennyiben egyfelől a halálos kimenetel elhárításával, másfelől a gyógyulás idejének megrövidítésével tényleg közreműködik arra, hogy a bűnügy enyhébb minősítésben részesüljön és ez által szerepel azon tényezők között, melyek az igazságszolgáltatás terén a valódi humanismus zászlója alatt vannak egyesülve. A gyógyító orvostannak egyik ága, a gyakorlati sebészet van a dolog természeténél fogva leggyakrabban hivatva az említett irányban működni, és épen a gyakorlati sebészet az, melynek haladása az utolsó két évtized alatt úgy a szenvedő emberiség, mint az igazságszolgáltatás súlyos keze alatt görnyedők javára olyan arányokat öltött, melyek indokolttá teszik, hogy azokkal e helyen röviden foglalkozzam.

A puerperalis láz okának felderítése volt azon vívmányok bevezetője, melyeket az utóbbi két évtized alatt a sebészet terén elérni sikerült. Hazánk szülöttjének, Semmelweiss Fülöpnek nevéhez van fűzve azon korszakot alkotó fölfedezés, hogy a puerperalis láz külső fertőzésnek következménye. Valóban bámulatot keltő a még fiatal orvosnak, később a pesti egyetem tanárának éles látása, ki már a negyvenes években a desinfectiót tudatosan gyakorlatilag alkalmazta, kinek a magasztos cél elérésére, ezrek és ezrek életének megmentésére irányított tekintetét nem homályosította el kortársai nagy részének sem közönye, sem gúnyolódása. Felfedezésének a sebészetet illető jelentőségére több oldalról rámutattak ugyan, — az eredmény elmaradt, sőt elvei a puerperalis láz oktanában is csak akkor arattak teljes diadalt, midőn halála után, más ala-

pon kiindúlva, de ugyanazon eszme zászlóját lobogtatva, fellépett az antisepsis második apostola: Lister József.

Lister József, akkor a glasgowi egyetemen a sebészet tanára, 1867-ben közölte a sebkezelés egy újabb módjára vonatkozó megfigyeléseinek eredményét, melynek vezéreszméjét a levegőnek a sebzés-től való mennél tökéletesebb távoltartása képezte.

A sebészek azon régi szomorú tapasztalatából indult ki, mely szerint a nyílt csonttörések gyógyulása gyakran igen kedvezőtlen eredményt mutat, szemben az egyszerű — sem az életet, sem a tagot nem veszélyeztető csonttörésekével. Ennek okát abban kereste, hogy a levegő a seb mélyébe behatolván, a szétszakadt szövetek közé ömlött vérre bomlasztólag hat, és ez által erős helyi és általános izgalmat okoz. A levegő ezen ártalmas befolyásának okát Pasteur felfedezései alapján az abban levő bacteriumokban kereste, melyekre nézve be volt már bizonyítva, hogy magasabb összetételű organicus vegyületeknek egyszerűbbekké való szétbomlásában jelentékeny szerepet játszanak.

Ezen gondolatmenet alapján arra a meggyőződésre jött, hogy a sebkezelés egyik fő feladata olyan anyag után kutatni, mely ezen alsórendű organismusokat elpusztítani képes, a nélkül, hogy magát a sebet izgatná, és sikerülvén azt a carbolsavban megtalálnia, közölte sebkezelési módszerét, tizenegy eseten gyakorlatilag kipróbálva, melyek között néhány igen súlyos is volt és ennek daczára az eredményt meglepőnek kell mondani.

Egy későbbi közleményében felhívja a sebészek

figyelmét az antisepsis elvének fontosságára, melyről annyira meg kell győződve lenni, hogy a módszer pontos alkalmazására olyan figyelem fordítandó, mint magára az operációra. Sajnálja, hogy inkább tartják szem előtt a carbolsav alkalmazását, mint az elvet, melynek szolgálatában a carbolsav áll. Kijelenti, hogy a carbolsav nem specificum, amennyiben más anyagok is birnak antiseptikus hatással.

Ezután Lister további közleményeinek egész hosszú sora következett, a melyekben részint az eljárás elméletét fejtette ki és védelmezte, részint a kötözés tökéletesbítése, — valamint a megfelelő módosítások által a sérülések újabb és újabb csoportjainál való alkalmazhatósága felől értekezett.

Lister felhívó szavára a sebészek nem késlekedtek az új eljárást alkalmazni és meglepő, hogy az antiseptikus eljárás Németországban előbb vert gyökeret, mint Angliában. Bardeleben, Nussbaum, Volkmann stb. voltak az elsők, a kik azzal klinikájukon kísérleteket tettek, és hogy milyen eredménynyel, annak illusztrálására szolgáljanak Volkmannnak négy és félévi tapasztalaton alapuló szavai. «Nem én levén az antiseptikus kezelés felfedezője, a legnagyobb haladásé, melyet a sebészet fennállása óta egyáltalában tett, nem illethet a szerénytelenség vádja, hogy ha az ez által elért eredményeket rendkívülieknek, sőt összehasonlítva megelőző tapasztalatainkkal hallatlanoknak jelentem ki.»

Nussbaum annak illusztrálására, hogy a műtetre és a sebkezelésre vonatkozó nézetek mennyire megváltoztak s hogy mennyire károsnak kell azt ma bélyegezni, a mit még pár évvel ezelőtt is jónak és

hasznosnak tartottak, felhossa a következő esetet: 1856-ban Párisban Nelaton sebész klinikáját látogatta. Egy napon egy fiatal embert hoztak a klinikára, kit késsel megsúrtak, a sérülés helyén verőérdaganat keletkezett, mi miatt a műtét, tekintettel a daganat fenyegető megrepedésére, halaszthatatlan volt. Nelaton hallgatóit a bonczoló helyiségbe vezette, igen tanulságos előadást tartott a verőérdaganatokról, bemutatta két kadaveren a végrehajtandó műtét tervét, aztán megmosta a kezeit, visszament a műtő-terembe és a sebesültön a műtétet végrehajtotta, melynek végeztével hallgatói az ottani szokás szerint lelkesen megtapsolták. Fájdalom, a beteg 10 nap múlva genyvrűségben meghalt. Ki talált volna akkor valami helytelent a Nelaton eljárásában? Senki, ellenkezőleg, mindenki csak bámulta és dícsérte a szellemes és ügyes műtőt. És ma, — mondja Nussbaum, a ki Billroth klinikáján ovariotomia műtételénél jelen akar lenni, becsületszávára reversalist kell aláírnia, hogy az utóbbi napokban bonczoló helyiségben nem fordúlt meg.

Semmelweiss, pesti klinikáján már az ötvenes években ugyanezt követelte hallgatóitól; de példája nem talált követőkre, szava részint elhangzott, részint csak a gúny echoját keltette fel.

Lister módszere az eddigi eljárásokat nem szorította ugyan ki a gyakorlati sebészetből, mindazáltal állítható, hogy daczára most még mindig nagyszámu elleneseinek, a föld kerekiségén mindenütt érvényre jutott és hogy az élő orvosbúvárok közt alig van egy is, kinek neve olyan általánosan ismert lenne, és kinek fáradozása az emberiség hálájára

inkább számíthatna, mint az övé. Eljárása napirendre tűzte ki — inkább mint bármely más sebkezelési módszer — a sebekre vonatkozólag évszázak folyamán gyűjtött tapasztalatok, felmerült doctrinák kritikai megítélését, előmozdította a járulékos sebbántalmak okára vonatkozó ismereteket, és a sebész ténykedésének olyan biztosságot kölcsönzött, a milyet a sebészet corypheusai sem sejtettek.

Még azok is, a kik Lister eljárását részint elméleti, részint gyakorlati szempontból módosították, sőt azok is, a kik a sebeket a régibb eljárások szerint kezelik, Lister tételeinek befolyása alól nem szabadulhattak. A kezelésnél a tisztaság iránti követelmények fokozódtak azoknál is, a kik a levegő útján való fertőzést kétségbevonták, és a kik a kötőszerek megválogatásában *more consueto* nem voltak nagyon szigorúak. Lister érdemének nem csekély része nyilvánul abban, hogy alaptételének felállítása által az elővigyázókat a seb fertőzésének kikerülésére irányított törekvésükben megerősítette, a kevésbé óvatosoknak pedig figyelmét keltette fel.

Szükségesnek tartottam a sebkezelés történetében ezen korszakot alkotó újítás rövid vázolását, nem terjeszkedve ki a részletekre és csak az általános eredményt tartva szem előtt, mely abban mutatkozik, hogy a sérülések és operációk statistikája teljesen megváltozott, — a sérülések gyorsabban gyógyulnak, gyógyulnak olyan sérülések, melyeket eddig absolute halálosaknak, vagy legalább is a legnagyobb mértékben életveszélyeseknek kellett tartani, — és végre, hogy a sebész e módszer vé-

delme alatt a sikerre való kilátás reményével végezhet olyan műtéteket, a melyekre eddig gondolni sem lehetett.

Ezen eredmények nem csupán a szenvedő emberiség javára és a gyógyító orvostan büszkeségére szolgálnak, hanem nézetem szerint közelről érdeklik az igazságszolgáltatást is mindazon esetekben, hol a sérülés mások szándékos közreműködésének vagy vétkes mulasztásának kifolyását képezvén, büntetőjogi felelősséget von maga után.

Lister első közleményeinek egyikében maga megjósolta, hogy az általa ajánlott sebkezelésnek, főleg fejsérüléseknél fog hálás tér nyílni, és csakugyan 1876 óta mind sűrűbben láttak olyan közlemények napvilágot, melyekben komplikált koponyatörések gyógyúlt eseteire vonatkozó kórtörténetek közöltnak, így pl. a freiburgi klinikán 1874—76-ig 17 eset, melyek mindegyike meggyógyúlt. Igen kedvező továbbá az eredmény az altest sérüléseinél, melyeket két évtizeddel ezelőtt a sebészbeavatkozás tiltott — most pedig a műtő sebészet legszebb diadalainak mezejét képezik.

Ezen eredmények megfontolása a járulékos sebbántalmak keletkezésére vonatkozó nézetek teljes megváltozására vezetett. A míg eddig ezen betegségek magában a sérülésben gyökerező folyamatoknak tekintettek, jelenleg tudjuk, hogy azok az illető — még oly súlyos sérülésekkel sem állanak szükségképeni összefüggésben, a mennyiben más, a sérülésekhez kívülről jutott és a fertőztelenítő sebkezelés útján elhárítható ártalmas behatások által okoztattak. Nem az agynak a sérülése mint ilyen,

okozza a halálos agyburoklobot, agylobot, genyvrűséget, hanem a sérüléshez járult fertőzés. «A sebészet felveszi jelenleg — mondja Bergmann — hogy minden sérülésnek életveszély, sőt az egészség lényegesebb rázkódása nélkül gyógyulnia kell, ha csak valamely életfontos szerv funkcióját meg nem szünteti, — és ha nem gyógyúl, akkor más, és nem az erőszakos behatás által okozott mozzanatok szerepelnek.»

Tekintsünk el a sebészet ezen vívmányának áldásától a szenvedő emberiségre, és vegyük szemügyre annak visszahatását a büntetőjogi gyakorlatra.

A járulékos sebbántalmak, mint: az orbáncz, a genyvrűség, a derme stb., továbbá a sérüléshez járult halált okozó betegségek, mint: az agyburoklob, tüdő-, mellhártyalob és így tovább, eddig az illető sérülés által okozott, azzal természetes összefüggésben levő folyamatoknak tekintettek és így pl. a concret esetben a koponyasérülésekhez társult agyburoklob, mint legközelebbi halálok a sérülésből mint ilyenből kifolyónak, az által előidézettnek tartatott. Eddig az ilyen esetekben az okozatos viszony azon lánczolata a mely a sértési cselekménnyel kezdődött és a sérült halálával végződött, a következő tagokból állott: a sérülés, az agyburoklob, a halál. Jelenleg az erőszakos halálesetek causalitásának megváltozott tana szerint a járulékos sebbántalmat vagy az említett halálössé vált betegségek valamelyikét nem a sérülés, hanem egy új tényező, a fertőzés hozza létre, mely utóbbi nélkül a sérülés ezen szövődménye elmaradt volna. Az okozatos viszony említett lánczolatában a sérülés és az agybu-

roklob közé tehát egy közbeeső szem lett iktatva, mely hiányozhatik, esetleg elhárítható, s mely a bűnvádi eljárásban a sérülések halálossá válásának feltételei között magának helyet követel. Az Erdély területén most is érvényben levő osztrák büntető perrendtartás 89-ik szakaszának C. pontja eseteinkre nem alkalmazható, mivel a fertőzés a sérüléstől nem független tényező, a hol sérülés nincs, ott járulékos sebbántalom sem jöhet létre. — Az újabb osztrák bűnvádi eljárás 129-ik szakaszának d) pontjában a sértéshez járult, de általa előidézett, vagy abból keletkezett közbeeső okokról szól s miután a fertőzés is ilyennek tekintendő, ehhez hasonló intézkedés a magyar bűnvádi eljárásban is alig lesz nélkülözhető, a mint az a bűnvádi eljárásnak Csemegi által szerkesztett javaslatában fel is található.

Azon szerencsétlenek, kiket balvégzetük mások egészsége, illetőleg élete elleni merénylet elkövetésébe sodort, alig gyanítják, hogy nem az igazságszolgáltatás irgalma, hanem az orvosi tudomány az, melynek bűnhődésük enyhébb minőségét és mértékét köszönhetik. Themis mérlegén az incriminált cselekmény tényleges eredménye és az arra kiszabandó büntetés között az egyensúly a sebészet korszakot alkotó haladása folytán, már néhány havi fogház illetőleg börtönbüntetés mellett létrejön, míg ezelőtt. valamint a kellő kezelésben nem részesített esetekben mostan is, az egyensúly a büntető-törvénykönyv skáláján esetleg több évi fegyház-büntetést igényelt.

Nem lehet csodálkozni, hogy a sebészet terén beállott ezen új felfogásnak és a modern sebkezelés fényes eredményeinek a judicaturára olyan vissza-

hatása volt, mely a régi nézetek újakkal való felcserélésének időszakában itt-ott tapasztalható kinövésekre vezetett.

Az igazságszolgáltatás nem ignorálta ezen fényes eredményeket és hajlandó volt olyan esetekben, a midőn az eset halállal végződött, a halálos exitust ezen sebkezelés elmulasztásának tulajdonítani és a büntetőjogi felelősséget a mulasztást elkövető orvos vállaira hárítani. 1884-ben a német birodalmi törvényszék egy orvost az antisepticus kezelés elhanyagolása alapján gondatlanságból okozott emberölés miatt elítélt. Egy 25 éves szolgalegény mellén késsel megszúratott, a szúrás a tüdőbe hatolt. 25 nap múlva meghalt. Sérült a sérülése utáni napokban a vádolt orvos által gyógykezeltetett; a bíróság bebizonyítottanak tekintette, hogy a sérült halála az orvos hiányos kezelésének, nevezetesen az antisepticus sebkezelés elmulasztásának volt a következménye. Az orvos — az ítélet szerint — elmulasztotta a sebnek véres varrat általi hermeticus elzárását és ez által lehetővé tette a levegőnek és az abban foglalt ártalmas anyagoknak a sebbe jutását. Sérült genyvérűség következtében halt meg, és a genyvérűség bekövetkezésének okozásával a kezelő orvos vádolható.

Az antiseptikus sebkezelés, — mondja továbbá az ítélet — az újabb orvosi tudománynak tapasztalás által kipróbált axiómája, a gyógytannak egy elismert, alaposan meg nem támadható szabálya. A gyakorló orvosnak tudománya magaslatán kell állania annyira, hogy tudományának hasonló természetű szabályait alaposan ismerje és azokat szem előtt tartsa. Ha ezt nem teszi, mint az a jelen esetben történt,

akkor mulasztással vádolható. Egyébként kétségtelen, hogy a vádlottnak, mint orvosnak, közönséges figyelmeztetés mellett észre kellett vennie, hogy az általa követett eljárás a sérült halálát okozhatja. Ezen körülményeknél fogva megállapítottnak tekinthető, hogy a sérült halála a vádlott mulasztása által okoztatott.

Ezen ítélet első része, mely az orvost mulasztás miatt vétkesnek mondja azért, mert az antiseptikus sebkezelést valamely formájában nem alkalmazta, egészen realis, de annak második része, hogy a sérült halála ezen mulasztás miatt következett be, túllőtt a célon, mert nem támaszkodhatott arra a megszerezhetetlen bizonyítékra, hogy az antiseptikus sebkezelés alkalmazása mellett a sérült biztossággal meggyógyult volna. A fertőztelenítő sebkezelés eredményének biztossága — mondja Volkmann — a kezelő sebész általános emberi, valamint egyéni, úgyszintén a még nehézkes apparatus megbizhatóságának határáig terjed. Balsikerek tehát nem fognak hiányozni, épen úgy, mint nem sikerül egyszer-egyszer a legügyesebb kéznek physical vagy chemical experimentuma, a mint nem sikerül néha a gyárosnak egy olyan készítménye, melyet ugyanazon minőségben már százszor is előállított.

A mondottakból önkényt következik a nálunk érvényes osztrák büntető perrendtartás azon kérdésének megfejtése is, hogy a sérült halála idejében és célszerűen alkalmazott segély által el lett volna-e hárítható. Volkmann idézett szavai olyan esetekre vonatkoznak, a melyekben a fertőztelenítő sebkezelés idejében való alkalmazása feltételezve van és az

eredmény az ő szavai szerint még ekkor sem abszolút biztos. Pedig a gyakorlatban igen gyakori az olyan eset is, a hol a körülményeknél fogva az orvosi segély csak napok múlva érkezhetik, a midőn már nem friss, hanem erősen fertőzött sebbel van az orvosnak dolga, a midőn első feladata a sebet aseptícussá tenni. Hogy az utóbbi, mint a zavartalan gyógyulás feltétele, adott esetben sikerülni fog-e, azt előre meghatározni, daczára a némely ilyen esetben is elért eredményeknek, alig lehetséges.

Lister módszerének Volkmann mellett egyik leglelkesebb hive, Nussbaum, megkisértendőnek tartja a septicus sebek aseptícussá való átalakítását; de hozzá teszi, hogy az eljárás eredménye soha sem biztos, hanem csak talán-talán sikerül.

De még egészen friss esetekben sem bír a fertőztelenítő sebkezelés sikere egyenlő chance-okkal, függni fog az a sérülés székhelyétől, annak a kezelés céljából való hozzáférhetőségétől, függni fog a sérült egyén részéről esetleg fenn forgó, itt bővebben nem részletezhető egyéni tényezőktől, és végre függni fog a sebkezelés körül a tapasztalat által már régebben sanctionálttétélek szem előtt tartásától és követésétől, mint: a vérzés gondos megállítása, a sebszélek exact egyesítése, — ha a sérülés minősége mellett ezen elsődleges egyesítés lehetséges, — a sebváladék elfolyásának biztosítása, mechanikus insultusok és chemiai ingerek távoltartása és így tovább.

Ennyi esélylyel szemben alig lehet azon csodálkozni, hogy daczára a modern sebészet bámulatra méltó eredményeinek, a concret esetben majdnem

lehetetlen határozott alakban nyilatkozni az iránt, hogy a fertőztelenítő sebkezelés alkalmazása esetén sikerült volna-e a halált okozó járulékos sebbántalom fellépését megakadályozni.

A modern sebkezelés jelentősége az említeteken kívül abban is nyilvánul, hogy a gyógyulás gyorsabb lefolyású, mely körülmény nem lehet közömbös a sértés jogi minősítésére akkor, midőn ezen minősítés alapját a sérülés gyógyulásának tartama képezi.

A testi sértéseknél olyan kategóriák felállítása, melyeknek egymástól való elhatárolása a sérülés gyógyulásának ideje szerint történik orvosi szempontból önkényes, és a gyakorlatban igen nagy nehézségeket okoz, sokszor kivihetetlen. A sérülések gyógyulása körüli tapasztalatok bizonyítják, hogy mennyire befolyásoltatik a sérülés gyógyulásának ideje esetleges körülményektől, a kezelés minőségétől, a sérült magatartásától. Ugyanazon sérülés egyik esetben prima intentio mellett gyógyul 8 nap alatt, a másik esetben gyógyul 20 napon túl, a tettes hatalmán kívül álló tényezők miatt, és ha ezen esetekben caeteris paribus a gyógyulás tényleges ideje vétetik az ítélet alapjául, akkor büntető törvényünk szerint az egyik esetben vétség, a másik esetben bűntény forog fenn, a büntetés mértéke tekintetében pedig a különbség igen jelentékeny. Ezen classificciónak egyik nem kevésbé hátrányos oldala abban áll, hogy úgynevezett kritikus napokat állít fel, a melyeken belül és a melyeken túl gyógyuló sérülések más-más minősítés tárgyát képezik, jöllehet a gyógyulás idejében esetleg csak egy napi

különbségről van szó. Mily elenyésző különbség a minősítés basisában, és mily lényeges különbség a repressióban!

Elismerem azon érv fontosságát, mely a sértéseknek ilyen classificatioja mellett jogi szempontból felhozatik, hogy t. i. a törvény ezen pontja egyesek önkényes interpretatiojának tárgyát ne képezhesse, de másfelől véleményem szerint az ilyen classificatio felállítása az egyéni nézetet nem zárja ki, s a helyzeten csak annyit változtat, hogy az esetleg önkényes felfogásnak ezáltal nem a birói részen, hanem az orvosok részén van tér engedve.

Melyik napon tekinthető valamely sérülés gyógyultnak? Erre a kérdésre a felelet különböző lehet. A sérülés pl. gyógyultnak mondható akkor, ha az már egészségi zavart (láz, spontan fájdalom, stb.) nem okoz, ha a sérültet foglalkozásában nem akadályozza, és ha már nem forog fenn szövődmény veszélye. Ha a gyógyulás bekövetkezését ezen feltételekhez kötjük, akkor pl. egy olyan zúzott sebet, mely a 20-ik napon már a legnagyobb részben behegedt, de az egyik sebzugban még egy talán lencsenagyságu felhámtól nem borított részletet mutat, nem mondhatunk 20 nap alatt gyógyulónak, mert az utolsó feltétel, a szövődmény (orbáncz) felléphetése még ki nem zárható.

Ezen felfogással szemben, mely orvosi részről teljesen correct, nem tagadható azon nézet jogsultsága sem, nem különösen az igazságszolgáltatás szempontjából, mely szerint a fentebbi sérülés 20 nap alatt gyógyulónak nyilváníttatik, támaszkodva a gyógyulás addigi zavartalan menetére és azon

tapasztalatra, hogy a fentjelzett szövődmény a seb kellő kezelése és tisztántartása mellett elkerülhető. Ime egy és ugyanazon esetben két ellentétes vélemény, melyek egyedül a gyógyulási idő kritikus napjai által vannak provokálva.

És így vagyunk a sérülések kritikus napokhoz kötött gyógyulásának megítélésével akkor, midőn a vizsgálatot magán ezen a napon vagy pár nappal előtte végezhetjük.

Mennyivel nehezebb még ennél is azon esetek véleményezése, a midőn a vizsgálat pár nap mulva a sérülés után eszközöltetik, mikor tehát pl. két héttel a kritikus 20 nap előtt kell véleményt mondani arra nézve, hogy a sérülés gyógyulása tényleg 20 napot vagy esetleg néhány nappal többet fog-e igénybe venni.

A sértés következményét büntető törvényünk szerint betegség is képezheti, melynek gyógyulási idejét egy-két napi határ között megállapítani igen nehéz, alig megoldható feladat. Melyik nap az, mely a betegség határát megszabja, melyen túl a beteg már gyógyultnak mondható. Ismerjük a betegség tetőpontját, a fenyegető jelenségek alábbszállásának illetőleg kritikus félbeszakadásának és a lábadozásnak időszakát, de nincs alapunk az utóbbiban egy napot, mint olyat, megjelölni, melyen a lábadozás végződik, és melyen túl a beteg gyógyult, nincs alapunk rá azért, mert az ilyen nap nem mutat semmi szembeszökő különbséget az azt megelőző és az azt követő napoktól, szóval véleményünk itt is egyéni felfogáson alapszik és nem valamely normán, a milyet az orvosi tudomány nem is ismer.

Már a mondottak megfontolása is meggyőzhet bennünket arról, hogy a sérüléseknek a gyógyulás kritikus napjai szerint való osztályozása nem felel meg az igazságszolgáltatás valódi érdekeinek, feltéve azonban, hogy ez irányban kételyeink még nincsenek eloszlatva, vegyük fontolóra, hogy a sebkezelés újabb irányzatának eredményei nem nyújtanak-e olyan argumentumot, mely az előbbiekkel kapcsolatban eddig talán még ingadozó nézetünket megszilárdíthatja.

A sebzések fertőztelenítő kezelésének egyik fő előnye abban áll, hogy a prima intentio útján való gyógyulást elősegíti, és járulékos sebbántalmak fellépését megakadályozza. Ennek demonstrálására számos esetben megkísérlették két ugyanazon terjedelmű és minőségű sérülés közül az egyiket Lister módszere szerint, a másikat a nélkül kezelni. Többek között egy esetben a jobb és balkaron, a midőn a Lister módszere szerint gyógyított sérülés 6 nap alatt begyógyult, míg a másik még a 28-ik napon sem volt begyógyulva és így büntetőtörvényünk szerint az egyik esetben a könnyű testi sértés vétsége, a másikban a súlyos testi sértés bűnténye forgott volna fenn. Hasonló tapasztalatok mindennaposak és eléggé világosan bizonyítják, hogy a testi sértéseknek a gyógyulás ideje szerint való osztályozása mellett a tettes szándékán és hatalmán kívül eső okokból származó eredmény miatt is bűnhődik, és hogy a büntetés mértéke egymással teljesen megegyező esetekben is különböző.

A sebkezelés újabb módja egyéb okokból is kívánatosnak tünteti fel a büntetőtörvénykönyv azon

pontjainak megváltoztatását, melyek a nem halálos testi sértések elbírálására vonatkoznak. Ha áll az, hogy büntetőtörvénykönyvünk illető pontjainak alkalmazásánál a minősítés substratumát a sértés tényleges eredménye képezi, akkor azon sérülés, mely életveszélyesnek mondható, de a kedvező körülmények miatt az antiszeptikus sebkezelésnek idejében való alkalmazhatása folytán hús, esetleg nyolcz napon belül begyógyul, ugyanolyan megítélés alá esik, mint egy másik, a kellő gondozás hiányában ugyanannyi idő alatt gyógyuló, de különben lényegében jelentéktelen sérülés.

A német birodalmi büntetőtörvény elejtette a testi sértéseknek a sérülés gyógyulási idején alapuló osztályozását, mint a mely az igazságszolgáltatás tulajdonképeni feladatának betöltését megnehezíti, sőt azt illusoriussá teszi, és hihető, hogy nálunk is el fog érkezni az idő, a midőn a sérülések minősítése nem a gyógyulás kritikus napjai szerinti osztályozás, hanem az egyes esetek individualizálása, kritikus napok által nem kötött concret megítélése alapján fog történni.

Ezen haladás a *codificatio* terén feltételezi azonban, hogy szakítsunk azzal a felfogással, mely szerint a jogi tudomány önmagában elegendő a büntető-jog anyagi és alaki része minden részletének codificálására, hogy ne elégedjünk meg azzal, a concret esetben a tényállás felderítése végett szakismerettel bírókat meghallgatni, hanem vegyük fontolóra azok véleményét a törvény illető részének szerkesztésénél is, hogy ne tekintsük a szaktudományokat a concret eset útvesztőjében csupán tájé-

kozó pontoknak, hanem iparkodjunk azok haladását és tapasztalatait a megfelelő helyen az elvi megállapodásoknál is felhasználni.

Az igazságügyi szaktanács tárgyában legújabban alkotott törvény, mely szerint a tanács a codificationál is szakvéleményezésre van hivatva, képezi ez irányban az első lépést, véleményem szerint, az igazságszolgáltatás és a humanismus javára, és a további haladás előnyére.

III.

A NÉGY TUDOMÁNYKAR

JELENTÉSEI

az 1889—90. tanévi

PÁLYÁZATOK EREDMÉNYÉRŐL.

I.

A JOG- ÉS ÁLLAMTUD. KAR JELENTÉSE.

Tekintetes kar!

«A családvagyon fönttartás elve és ennek változása hazai jogunkban» czim alatt kitűzött pályakérdésre «*Paterna paternis, materna maternis*» jelige alatt egy 154 negyedrért oldalra terjedő pályamunka érkezett be.

A pályaműnek van egy általános része, a melyben szerző a családvagyont s annak fönttartási elvét tárgyalja. Tovább megkísérli kimutatását az ezen elv uralma alatt álló öröklési rendszerek előnyeinek. Ez általános rész, a pályázó elfoglalt álláspontjából tekintve a tartalmat, nemcsak kiváló szorgalmat és sok tanulmányt, hanem elég logicus gondolkozást is tanusít. Az olvasóban felkölti a reményt, hogy egy viszonylag sikerült pályaművel van dolga. Azonban a II. Rész, a mely I—III. Fejezet alá van foglalva és fejezetenként ismét számos alczimre tagolva, csakhamar ellenkező meggyőződésre juttat. Szerző annyira túlterjengővé lesz, hogy tárgyát szem elől téveszti. Bőbeszédiisége számos ismétlésbe ejti és ellentmondásokba keveri. Az eszmetársítás annyira magával sodorja, hogy különösen az öröklés terén

mindenről beszélővé válik, a mit csak legtávolabbról is a kérdéssel kapcsolatosnak vélt. A mű inkább az írók véleményeinek összefűzése, de nem logicus feldolgozása. Ez okon a munka bár a nagyobb jelentőségű tévedésektől és félreértésektől ment, de általában mégis a jónak és nem helyesnek sajátos vegyüléke, a melyből mégis itt-ott kitűnik a helyes nézet, pl. az adományrendszer és urbér jellegénél, az ősiség dologisága és a család-vagyon védelme megosztásánál stb. A művet a 100 frt pályadíjra érdemesnek nem ítéltük, de 50 frt jutalomdíjra ajánljuk Kolozsvár, 1890. Május 16. Dr. Kolozsvári Sándor, Dr. Zsögöd Benő.

A kar egyhangu határozattal magáévá tevén ez indítványt, az 50 frt jutalomdíj kiadását elhatározta; a jelítség levélke felbontatván, kitünt, hogy a dolgot szerzője Ajtay Aladár, III. éves joghallgató.

Tekintetes Kar!

«A törvénytelen gyermekek jogállapota hazai jogunkban» czimen kitűzött pályakérdésre «*Mater semper certa*» jelige alatt egy 128 negyedréte oldalra terjedő pályamű érkezett be. A szerző rövid előszó után, egy terjedelmes, de az érdeklődést folyton lekötő erkölcsi, lélektani és történelmi elemekkel vegyített általános tanulmányt vezet be művét az olvasónak. Ezután a gyermekek törvényteleniségének meghatározásával, történelmi alapon mutatja ki azoknak különbözőségét és alapos critica alá vonja a mai helyesebb felfogások útmutatása mellett ama régi megkülönböztetéseknek szükségtelen voltát. Most áttér a törvénytelen gyermekek jogállapotának tár-

gyalására-, köz-, büntető-, egyház-, és főként magánjogi tekintetben, mely utóbbira munkájának «2-ik képét» szenteli, feltüntetvén a családi viszonyokat általában, a törvénytelen gyermekek és a nemzők közötti viszonyt, majd e gyermekek gyámságát és öröklési igényeit. Végezetül szól a legitimatorról és ennek hatályáról.

Szerző dicséretesen tárgyánál marad. Czéltudatosan halad s magasfoku önállósággal fejti ki fokról fokra a törvénytelen gyermekek jogállását minden irányban. Kifejlett és helyesen alkalmazott kritikával egyezteteti és bírálja az írók különböző véleményét és az ellentétes critikai döntvényeket, míg színvonalon álló iránylyal teljesen úgy kidomborítja tárgyát, hogy azt irodalmi beccsel bírónak ítéltük. Az aránylag csekély 50 frt jutalmat nemcsak kiadandónak, hanem még 50 frttal fölemelendőnek véleményezzük. Tisztelettel Kolozsvárt, 1890. Május 16. Dr. Kolozsvári Sándor, Dr. Zsögöd Benő.

A kar a bírálók véleményét egyhangu határozattal elfogadván, a pályaműnek az 50 frt kitűzött jutalmon kívül még 50 frt jutalom ítéltetik s ezen kívül, mint kiválóan jeles dolgozat, külön dicséretre érdemesíttetik; a jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy a dolgozat szerzője Menyhárház Gáspár III. éves joghallgató.

Tekintetes Kar!

A munkás-biztosításról szóló pályamű, mely 302. szám alatt «Munka teszi az embert» jeligével érkezett be, 116 negyedréti lapra terjed.

A dolgozat beosztása fejezetek szerint a következő:

I—IV. A munka története, (1—40. lap).

V. Mi a munkás kérdés? (41—50. l.)

VI. A munkás-biztosítás általában. (51—57. l.)

VII. Munkás-biztosítás és az állam. (58—75. l.)

VIII. A nyereségben való részesítés. (75—89. l.)

IX. A munkás-szövetkezetek. (90—107. l.)

X. Az aurea media. (108—116. l.)

Mint már e tartalomjegyzékből is kitűnik, a szerző félreértette a kérdést, s a szoros értelemben vett munkás-biztosítás helyett a munka történetét s a munkások helyzete javításának módjait általában kívánja tárgyalni, míg magáról a valódi munkás-biztosításról még csak említést sem tesz. A VI. és VII. fejezetek czimeiben ugyan említi a munkás-biztosítást, de e kifejezés alatt itt is a munkások helyzete javításának összes módjait érti, csak épen a valódi biztosítást nem.

Ugy látszik, hogy a szerző a munkás-biztosításnak az utóbbi évek alatt különösen Németországban és Ausztriában annyit vitatott s már nálunk is felszínre került kérdéséről egyáltalán nem bir tudomással, s nem ismeri az erre vonatkozó bő irodalmat, melynek termékei közül egyetlenegyét sem említ fel, midőn dolgozata elején az általa használt irodalmi segédeszközöket felsorolja.

Mínthogy tehát a szerző nem a kérdésre felel, s a pályamű kétségtelenül bizonyítja, hogy a kérdés valódi tárgyát általában nem is ismeri: a pályadíj kiadhatónak nem véljük; ámbár el lehet ismerni, hogy a szerző a felölelt nagyterjedelmű tárgyhoz képest rövid s az egyes kérdéseket sok helyen csak felületesen érintő dolgozatának össze-

állításában némi ügyességet és gyakorlottságot tanusított. Kolozsvár, 1890. május 15. Teljes tisztelettel dr. Vályi Gábor, dr. Concha Győző.

Minek alapján a kar egyhangulag hozott határozatával kimondja, hogy a pályamunkát jutalomra érdemesnek nem tartja. A jeligés levél megsemmisítettik.

Tekintetes jog- és államtudományi kar!

A Tekintetes kar által az 1889—90. tanévre hirdetett 22. számú jutalomtételre: «Fejtsenek ki a beszámíthatóságnak alapfeltételei a büntető jog elvei alapján.» Jutalma 100 frt o. é.; határidőn belül beérkezett 308—1889/90. jk. sz. alá egy pályamunka, ezen jeligével: «Az igazság minden előtt.»

A munka terjedelme már egymagában is kétségtelen bizonyítékát szolgáltatja a kiváló nagy szorgalomnak, mert az 302 negyedrést oldalt foglal el.

A munka egy általános bevezetés után (1—6 old.) három főrésze van osztva; az I-ső részben tárgyalja szerző az akaratot (7—173. old.); a II-ik részben foglalkozik a bűnös tevékenységgel (173—270. old.); a III-ik részben végül a tény jelentősége emeltetik ki (271—302. old.). Minden egyes részben azután kellő rendszer szerint és megfelelő alosztályokban tárgyaltnak az oda tartozó kérdések.

Szerző bő irodalmi segédeszközökre támaszkodik, sőt e tekintetben talán igen sokat is akar mutatni úgy, hogy azon gyanut ébreszti, hogy az irodalmi idézetek egy részét legalább csak átvette azon munkákból, melyeket tényleg olvasott és tanulmá-

nyozott; erre mutat azon körülmény is, hogy még angol írókból is gyakran idéz, holott azok munkái aligha állottak rendelkezésére.

Tagadhatatlan azonban, hogy szerző nagyon sokat olvasott a felvett kérdésről, az olvasottakat kellően átértette, szellemében feldolgozta s a felvett kérdés minden, gyakran minutiosus részleteire is kiterjed. Hogy itt-ott téves állítások és következtetések is fordulnak elő, nagyrészt a sietségnek tulajdonítható; szerző annyira belemélyedt a tárgyba, hogy, úgy látszik, már attól tartott, hogy határidőn belől nem készülhet el s így különösen munkája utolsó részében már bizonyos elhamarkodás észrevehető, s ennek a sietségnek irandó rovására a gyakran előforduló hibás leírás is.

Mindezek daczára, szerző nagy szorgalma, olvasottsága, az egész kérdés kimerítő tárgyalása, érdemessé teszik a dolgot a pályadíjra s kérem is a tekintetes kart, hogy a pályadíjt kiadni méltóztassék. — Kolozsvárt, 1890. május hó 11-én. Dr. Groisz Gusztáv, dr. Werner Rezső.

A kar e véleményyt egyhangulag elfogadván, a jelígis levélke felbontása után kitünt, hogy munkaszerzője Részegh Lajos joghallgató.

Tekintetes jog- és államtudományi kar!

A tekintetes kar által az 1889—90. tanévre hirdetett 23. számú jutalomtételre: «Ismertessék bírálatilag az irhoni vagy progressiv büntetés-rendszer.» Jutalma 75 frt o. é.; határidőn belől beérkezett 303. 1889—90. jk. sz. a. egy pályamunka, Deák Ferencz és Hertelendy Károly követ jelenté-

séből vett ezen jeligével: «A büntetéssel az erkölcsi jobbulást is összekapcsolni első és legszentebb feladata a törvényhozásnak.»

A kitüzött kérdés 90 negyedrért oldalon tárgyalatik, még pedig meglehetősen korlátolt mértékben való felhasználásával az irodalomnak és a különböző államok törvényhozási alkotásainak.

Szerző az egész anyagot 8. §-ban meríti ki. Az 1. §. a jogsértésnek és a büntetésnek lényegét és a büntetés nemeit fejti ki; (1—7. old.); a 28. §-ban szól szerző a szabadságbüntetésekről és a börtönjavításról (8—12. old.); a 3. §-ban ismerteti a javító büntetési rendszereket (13—21. old.); a 4. §. van hivatva az irhoni vagy progressiv rendszert tüzetesebben kifejteni (22—28. old.); az 5. §-ban foglalkozik szerző a büntetés kellékeivel az irhoni büntetés-rendszerben (29—34. old.); a 6. §-ban tárgyalja a büntetés céljait az irhoni rendszerben (34—64. old.); a 7. §-ban felsorolja és méltatja a javítási eszközöket az irhoni rendszerben (64—79. old.) végül a 8. §-ban összefoglalva ismerteti szerző a szabadságvesztés büntetése különböző nemeit az irhoni rendszerben, azok berendezését és a fegyenczővő egyleteket (79—90. old.)

A pályamunka abszolút becsrel nem bír; ámde ez a pályázati feltételek szerint sem követelmény s nem is lehet, miután egyetemi hallgató rendszerint csak receptív munkálkodásra képes. De ha az abszolút becsre nem is fektetek súlyt s ha az irodalomnak is csak szűkebb körü ismeretét lehet a hallgatónál megkivánni; mégis a szerző által tényleg felhasznált irodalmat nagyon szűkkörűnek kell je-

leznem. Igaz, hogy szerző előszavában panaszkodik arról, hogy hiányzottak a források s azokat megszerezni nem tudta; azonban ez csak részben fogadható el mentségül, miután a tényleg felhasznált munkáknál lehetett volna — könyvtárunk hézagossága daczára — többet is felhasználni.

Minthogy azonban szerző mégis kétségbevonhatlanul nagy szorgalmat tanusított, s eltekintve egyes apró tévedéseitől, a rendelkezésére állott irodalmat elég ügyesen felhasználta, bíráló nyilatkozataiban helyes ítélő tehetségről tanuskodik és a tétel minden kérdésével elég behatóan foglalkozik s igazolja azt, hogy a tételt alapos tanulmány tárgyává tette: a dolgozatot a pályadíjra érdemesnek ítélem s kérem a tkts. kart, hogy a pályadíjt szerzőnek kiadni méltóztassék. Kolozsvárt, 1890. május hó 11-én. Dr. Groisz Gusztáv, dr. Werner Rezső.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, a dolgozat szerzőjének a 75 frt kitűzött jutalomdíjat kiadni határozta. A jelíges levél felbontatván, kitünt, hogy szerzője Budowszky János joghallgató.

Tekintetes jog- és államtudományi kar!

A tekintetes kar által az 1889—90. tanévre hirdetett 24. számú jutalomtételre: «Tárgyaltassék a részegség, mint a beszámíthatóság elbírálására befolyást gyakorló állapot.» Jutalma 50 frt o. é.; határidőn belől beérkezett 311. 1889—90. sz. a. egy pályamunka, Paulertől vett ezen jeligével: «A részegség az embert kivetközteti emberi lényéből.»

A pályamunka 76 negyedrért oldalra terjed s felosztása a következő: Előszó (1—2. old.); A ré-

szegség a büntetőjog terén (3—9 old.); a részegség a szándékosság és gondatlansághoz való viszonyában (10—19 old.); a beszámítás és a részegség, mint azt kizáró vagy enyhítő ok (20—36 old.); a részegség nemei és fokozatai (37—54. old.); a mesterséges vagy célzatosan előidézett részegség (55—70 old.); az iszákosság és a részeg állapotban való botránnyokozás (71—76 old.).

Szerző nem dolgozott ugyan bő irodalmi apparátussal, de a felhasznált munkákat lelkiismeretes szorgalommal tanulmányozta át, ügyesen tárgyalja a kérdést egészben és részleteiben, helyesen érvel ott, a hol bírálatba bocsátkozik és igazolja mindenestre azt, hogy odaadással foglalkozott a kérdéssel és bir is annyi tájékozottsággal, a mennyit egy hallgatótól megvárni lehet. Ezért a dolgozatot a pályadíjra érdemesnek ítélem s kérem a tkts. kart, hogy a pályadíjt a szerzőnek kiadni méltóztassék. Kolozsvárt, 1890. május hó 11-én. Dr. Groisz Gusztáv, dr. Werner Rezső.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, a díj kiadását elhatározta. A jeligés levél felbontatván kitünt, hogy a pályamű szerzője Baumgarten János joghallgató.

Tekintetes kar!

A 14. számú ily című pályakérdésre:

«Tárgyaltassék a telepített váltó.»

Egy pályamű érkezett be «In dubiis semper benigniora» jeligével.

A pályamű épen 100 8-r. lapra terjed. Egy rövid bevezetés után az I. fejezetben tárgyalja a

telepített váltó eredetét; a II. fejezetben annak ismérveit; a III. fejezetben a jait; a IV-dikben a telepes jogi állását; az V-dikben az elfogadás végetti bemutatást általában s a telepített váltónak elfogadás végetti bemutatását különösen; a VI-ikban a fizetés végetti bemutatást; a VII-ikben a telepített váltónak fizetés hiánya m. megóvatolását; a VIII-ikban a telepített saját váltót. Befejezésül közli a használt forrásokat.

E beosztás elég czélszerű. A mi pedig a tartalmat közelebbről illeti, az nemcsak arról tesz bizonyosságot, hogy szerző a pályakérdést alaposan tanulmányozta, hanem a váltójogban általában kellő tájékozottsággal bir. Sőt helylyel-közzel még némi eredetiséget is tanusít, így pl. a telepített váltó terminológiájára nézve, melyet kritika alá vesz s mással helyettesíteni kíván. Csekélyebb hibák előfordulnak ugyan; gyakran oly kitéréseket is megenged magának, melyek a tárgyra közvetlenül nem tartoznak. De ezek a munka egészében annyira elenyészők, hogy annak értékét le nem rontják. Irányi tekintetben is a munka általában véve kielégítő.

Mindezeknél fogva a munkát a pályadíjra érdemesnek találjuk s azt indítványozzuk: méltóztassék szerzőjének a pályadíjat megszavazni. Kolozsvárt, 1890. május hó 14-én. Dr. Nagy Ferencz, dr. Óvári Kelemen.

A kar ez indítványt magáévá tévén, a 70 frt jutalom-díj kiadását elhatározta. A jelíges levélke felbontatván, kitünt, hogy a mű szerzője Emmánuel Győző joghallgató.

Tekintetes kar!

A hazai jogtörténelemből az 1889—90. tanévre kitűzött 15. sz. ama pályatételre: «A magyar országgyűlés szervezetének és hatáskörének fokozatos fejlődése» — a kitűzött határidőben két pályamunka érkezett be, a melyekre vonatkozólag mi, tisztelettel alulírtak, mint megbízott bírálótársak, bírálatunkat a következőkben bátorkodunk a tekintetes kar elé terjeszteni.

I.

A 304—89/90. jksz. a. beérkezett pályamű, mely a következő jeligével van ellátva: „Az országgyűlések a nemzeti élet ütere, a nemzet műveltségének szellemi, erkölcsi életének tükröi, anyagi s társadalmi viszonyainak óramutatói» — 484. negyedréti lapra terjed, szerzője az ő fejtegetéseiben felöleli a törzsszervezet korától a jelenkorig nyúló ezredéves időközt.

A pályamunka a mellett tanuskodik, hogy szerzője meglehetősen foglalkozott ugyan a kitűzött kérdés körül forgó irodalommal, de azt mélyebben nem tanulmányozta, sőt azon nagyszámu műveket, melyeket a bevezetésben, mint általa használt «forrásokat» elősorol, valamennyit nem is olvasta; hanem a mit olvasott, vagy a jogtörténeti, közjogi s politikai előadásokból elsajátított, azt aztán minden áron törekszik is értékesíteni, nem egyszer még oly adatokat s tanokat is, melyek a felvett kérdés keretébe egyáltalán nem tartoznak.

Alaphibája, hogy sem a történeti, sem a jogi forrásokat közvetlenül nem tanulmányozta, hanem

jogtörténeti adatait kizárólag egyes írók műveiből merítette. Ennek következtében természetesen kénytelen volt túlnyomó részben mások állításait s véleményeit egyszerűen reproducálni, a melyeket elég ügyesen foglalt külső, mechanicus systémába, úgy, hogy munkája meglehetősen kerek egésznek képez. Ez állítások valóságának, vélemények helyességének igazolására sokszor az illető írók műveiben talált törvények egész tömegét sorolja fel, a nélkül, hogy ezek tartalmáról meggyőződött volna, ennek tulajdonítandó az, hogy egyes ügyek különben való tények igazolása czéljából oly törvényekre hivatkozik, melyek ama tényre egyáltalán nem vonatkoznak.

Helylyel-közzel önálló is akar lenni: szembe száll egyes írók nézeteivel, bírálja azokat, bírál egy-egy intézményt, törvényt; saját érveket alkot mások nézetei támogatására, de közvetlen forrástanulmány hiányában nem támaszkodhatik biztos alapra, okoskodása, érvelése is bizonytalan, erőtlen, néha egészen naiv.

Tudja, vagy legalább érzi, hogy a megoldandó kérdés a legbensőbb összefüggésben áll általában az alkotmány, s különösen a királyi hatalom a rendi s megyei szervezet fejlődésének kérdésével, s munkája folyamán még sincs ezekre kellő tekintettel. Az alkotmány történetének egy külön fejezetet szentel, a rendi és megyei szervezet fejlődésével közbenszóllólag néhány oldalon végez, de valamenynyit szerfölött hiányosan s éppen nem azon oldalról tárgyalja, a melyről befolyásuk, jelentőségük ez országgyűlés tekintetében kiviláglanék; a királyi hatalom fejlődésének pedig csak egyes mozzana-

tairól emlékezik meg alkalmilag, munkája különböző helyein.

Az országgyűlés történetében egészen indokoltanul más korszakokat vesz föl, semmint az alkotmány történetében, s különösen helytelenül cselekszik, a midőn a Szt.-Istvántól 1608-ig terjedő időközt egy korszaknak veszi, mintha annak lefolyása alatt az uralkodó eszmékben, a társadalmi viszonyokban s velük együtt az országgyűlés szervezetében s hatáskörében lényeges változások nem állottak volna be; de tárgyalása rendjén még ezen korszakos felosztást is elejti, s csak azon szakaszokban tartja fön, melyekben az országgyűlés tagjait ismerteti, míg többi részeiben egyszerűen chronologicus módszert követ Szt. Istvántól 1848-ig.

Igen részletesen tárgyalja az országgyűlés szervezetét és külön részben annak hatáskörét, kiterjesztve figyelmét azok minden egyes mozzanatára; de a nagy szorgalommal összegyűjtött adatokat, a különböző idők jelenségeit csak mechanikai összeköttetésbe hozza, nem ismeri föl szerves összefüggésüket, az egyes idők jelenségeit nem szemléli, mint a korábbiak fejleményeit, a későbbiek csiráit.

Leginkább sikerült szerző munkájának első része, melyben a törzsszerkezet korabeli s utolsó része, melyben az 1848. utáni fejleményeket ecseteli. Felfogása, fejtegetéseinek iránya, tárgyalási módszere helyes, a kérdéses fejleményeket részletesen és híven ismerteti, s így feladatát legalább e két korszakra vonatkozólag jól oldotta meg.

Mindezek alapján, ámbár a kérdéses pályamű szerzője a kitűzött pályatételt nem fejtette meg

helyesen, s ép ezért a részére kitűzött 100 frt pályadíj oda nem ítélhető; mégis, tekintettel kétségbe nem vonható nagy szorgalmára, tehetségére, komoly törekvésére s a legalább részben kivívott sikerre, további munkásságra való buzdítás céljából bátorkodunk javaslatba hozni, hogy részére szorgalmi díjként 50 frt adassék ki.

II.

A 310—89/90. jksz. és «Modestia» jelige alatt beérkezett másik pályamű 165. negyedréti lapon át s öt külön korszak szerinti beosztással tárgyalja a a kitűzött kérdést; az egyes korszakok időhatárait azonban az ötödik kivitelével nem elég szerencsésen választotta meg, a mennyiben oly időközökre terjeszti az egyes korszakokat, a melyek egymással meg nem férő eszmék uralma alatt állottak, vagy a melyekben ugyanazon eszmék hatása jelentékenyen megváltozott.

Az I. és II. korszakot ismertető részekben szerző egyszerűen, de szorgalmasan s ügyesen combinál, mellesleg tesz önálló megjegyzéseket is, a melyekből azonban kitűnik, hogy egyes jelentős intézmények, pl. a királyi tanács, a nemzetgyűlések, a székesfehérvári törvénynapok, az országgyűlések körüli nézetei nagyon tévesek.

A III. korszaknál szigoruan elkülöníti az országgyűlések szerkezetét hatáskörüktől; de nem okoskodik, nem combinál, nem fejteget, nincs semmi tekintettel a kérdéssel szervesen összefüggő intézményekre; csupa részleteket sorol elő egymásután, a nélkül, hogy egészbe fűzné; kiváló szorgalommal

halmozza össze a történeti adatokat, a nélkül, hogy feldolgozná. Koczkáztat ugyan egy-két következtetést, de ezek úgy alakilag, mint tartalmilag gyengék.

A IV. korszakot illetőleg a fejlődési irányoknak kitüntetését, a változásnak jelentését is megkísérti, de e kísérlete értéknélküli. Számos factumot hoz fel, idéz sok törvényt, néha még tartalmukat is kiírja, az országgyűlések szervezetét, a maga tényleges külső jelentkezésében elég részletesen és hiven ismerteti; de nem kutatja az alapul szolgáló elvet, nem a viszonyokat, melyek közt, sem pedig a tényezőket, melyek behatása alatt, nyerte időnkénti tényleges alakját. A hatáskör leírásánál, a helyett, hogy magának a hatásköréről tiszta fogalmat szerezve, azt az államhatalom egyes ágai szerint ismertette volna, inkább azon van, hogy mentől többet mondhasson, ezért von bele e részbe sok, bár való, de oda épen nem tartozó tényeket.

Az V. korszak tárgyalásának szánt fejezetben pályázó szárazon, de elég helyesen ismerteti ez országgyűlés szervezetét az 1848-tól kezdve hozott törvények alapján, míg a hatáskör ismertetése a mű két utolsó lapján nem kielégítő.

Tehát a 310—1889/90. sz. pályamunka szerzője sem fejtette meg a kitűzött kérdést; mindazon által, mivel a jó szándék, komoly törekvés, kiváló szorgalom tőle sem vitatható el, méltónak tartjuk őt is szorgalom-díj nyeresére, a mely czimen bátorodunk részére 30 frt kiadását javaslatba hozni. Kolozsvárt, 1890. május 17. Dr. Óvári Kelemen, Dr. Lindner Gusztáv.

A kar mindkét javaslatot egyhangulag elfo-

gadván, a 100 frt jutalomdíj egyiknek sem ítéltetik oda. Azonban a 304. számú dolgozat 50 frt, a 310. számú 30 frt szorgalomdíjban részesíttetik. A jelíges levélkéek felbontatván, kitünt, hogy előbbi mű szerzője Valencsik Ferencz, utóbbié pedig Tóth Endre joghallgató.

Tekintetes jog- s államtud. kar!

A tekintetes jog- és államtudományi kar által 1889—90. tanévre kitűzött 5. számú pályakérdésre, mely ekkép hangzik: «Kivántatik Fichte János Gottlieb jog- és államelméletének ismertetése» — 298. sz. a. törvényes határidőben csak egy pályamű érkezett, melynek jelígeje «Törekedtem.»

A pályamunka 319 negyedréte oldalon át — tehát elég terjedelmesen — tárgyalja a kitűzött kérdést.

Rövid előszó s eljárását igazolólag ismertető észrevételek után, melyekkel kapcsolatban egyuttal a fölhasznált vonatkozó műveknek jegyzékét is közli, szerző Fichtének rövid és elég hű életrajzát adja, azután pedig ismertetni törekszik Fichtének bölcsészeti rendszerét főbb alapvonásaiban. Ez ismertetés azonban hézagos, szakadozott és tökéletlen, abból Fichte bölcsészeti gondolkodásának, alapfölfogásának valamelyes képét sem nyerhetni, s világosan látszik, hogy arról pályázónak magának sincs fogalma. Már pedig Fichtének főttörekvése az volt: hogy jog- és államelméletét sajátos bölcsészeti rendszerére, annak alapelveire építse föl s a jogot az önmagát teremttő Én-ből ép oly lélektani szükség-

képiséggel vezesse le, a mily szükségképiséggel folyik az Én-nek öntudatából a nem-Én, miként ezt ide vonatkozó fő művének czime is mutatja: «Grundlage des naturrecht nach Principen der Wissenschaft lehre.»

Ennélfogva Fichte jog- és állambölcseletét nem is lehet a nélkül megérteni, ha az öntudat, az ismeret keletkezését illető felfogása iránt tájékozva nem vagyunk, s nem csak jogtételeinek, de ezeknek és lélektani, metaphizikai elveinek összefüggésére nem ügyelünk. Látszik ez pályázó dolgozatának további részeiben is, a hol már tulajdonképeni céljával Fichte jog- és államelméletének kifejtésével foglalkozik. Ugyanis pályázó ismertetése, melyet az eredeti mű szövegéhez szorosan ragaszkodva visz keresztül: egészben véve nem egyéb, mint az eredeti műnek kritikátlan kivonatolása, nem ritkán hibás, mert félreértett magyar fordításban, a fontos és lényegtelen részek egyenlő föltüntetésével. Hiányzik az egyes részek és gondolatok közti összefüggés keresése. Szerző nem is törekedett Fichtének a jogra és államra vonatkozó gondolatait rövid összefüggő egészsze földolgozni, a mi pedig tulajdonképi föladatát képezte volna; annál kevésbé törekedett Fichte ismertetett munkáját egyéb értekezései és munkái által magyarázni világosabbá tenni, miért is fejtegetéseiből Fichte jog- és államelméletének csak zavaros ismeretét nyerhetni.

Mindez oknál fogva alulirottak azon nézetben vannak, hogy a pályaműnek a díj ki nem adható.

Mindamellettt tekintve egyrészt ama nehézségeket, melyekkel a kitűzött pályakérdés kellő meg-

oldása jár, mert Fichte gondolatmenetébe behatolni, azt kellőleg átérteni s tiszta áttekintést nyújtó egészszé földolgozni oly föladat, melynek megoldása bölcsészetiileg megfelelően fegyelmezett észt föltételez, milyennel pályázó ez időszerint még nem rendelkezik, s másrészt tekintve ama kétségtelen komoly tudományos törekvést és kiváló szorgalmat, mely művének összeállításából kitűnik — alulírottak részére buzdításul 50 frt jutalomdíj megszavazását indítványozzák. A tekintetes karnak alázatos szolgálói: Dr. Werner Rezső, dr. Concha Győző.

A kar a bírálók véleményét egyhangulag elfogadván, a kitűzött pályadíjt nem, de 50 frt szorgalomdíj kiadását elhatározta. A jeligés levélke felbontatván, kitűnt, hogy szerzője ifj. Balla Károly joghallgató.

Tekintetes kar!

A folyó tanévre hirdetett pályázati tételek közül a római jog köréből vett 1-ső szám alatt foglaltra: «Mit kell képviselés alatt érteni és mennyiben adtak annak helyet a rómaiak saját jogrendszerükben? Jutalma 100 frt» — a szabályszerű időben két pályamunka adatott be, az egyik 290—1889/90, a másik 301—1889/90. jk. sz. alatt.

Az első, melynek jeligéje: «Nemo alieno nomine lege agere potest. D. L. 17. 133. Ulpianus», mely 309, kisebb negyedrért oldalra terjed, külső kiállításával a pályázati szabályok feltételének minden tekintetben megfelel; szépen és gondosan van írva,

forrásait úgy általában, mint a részletes fejtegetések közben pontosan kijelöli.

Módszere is a kérdés természetéhez alkalmazott. A bevezetésben tájékozik a kérdés történeti fejlődésének sajátosságáról, jelzi az intézmény természetében rejlő jogi nehézségeket és az ezeknek megoldására célzó elméletek különféleségét. A következő első részben elemzi azután a képviselő fogalmát általában, elkülönítve azon eseteket, a hol harmadik személy közreműködése fordul ugyan elé, a nélkül, hogy még képviselésről lehetne szólni. A második és harmadik részben foglalkozik azután a római jognak vonatkozó tantételeivel, részletesen ismertetvén a római gondolkozásmódnak a maitól elütő sajátos kiindulási alapját, az ebből a forgalmi életre eredett nehézségeket és azon út-at-módot, a melylyel azokat enyhíteni törekedett. Végre felsorolja azon kivételes eseteket, a hol a képviselésnek kivételképpen hely adatott.

Mindezen fejtegetések eredménye egészben véve a már manapság közönségesebben elfogadott tételekben végződik, csupán a nuntiusra nézve szándékolt egy lényegesebb eltérést, a hol azonban a részletes indokolás sikerültnek nem tartható. Egy másik hiba a dolgozatban az is, hogy a kivételes eseteknél a forrásokat nem részletezi eléggé, holott ezek a magyarázatra és tanulmányának feltűntetésére szintén jó alkalmul szolgálhattak volna. Ámde ezeknek daczára is, megmarad a dolgozatnak határozott érdeme, hogy a kérdést alapjában világosan adja elé, minden ágában kutatja és szabatos könnyűséggel kezeli, a mi pályázónak alapos tanulmányára

és komoly irányú törekvésére vall, és dolgozatát dicséretre és megjutalmazásra érdemessé teszi.

Nem mondhatjuk ezt a 301—1889/90. sz. a. «*Suum cuique*» jeligével benyújtott és 207 közép-nagyságu negyedrért old. terjedő, másik munkálatról, mint a mely úgy feldolgozási módja, mint tartalmára nézve lényeges hibákban szenved. A pályatétel első részét sem rendszeresen, sem behatóan nem fejtegeti; a történeti oldalt és forrás-magyarázatot pedig csaknem teljesen mellőzi, a forrásokat csak itt-ott, és hozzá még rosszul is idézi, sőt még a terminológiában is követ el hibát. A miből azután tartalmilag véve a ki nem elégtő eredménynek szükségképpen kellett következnie. De ha ezen okokból a dolgozat jutalmazásra nem is ajánlható, figyelmet és méltánylást érdemel pályázónak szorgalma és helyenként feltűnő könnyed és elég értelmes fejtegetése.

Az elmondott okok alapján, indítványozzuk: méltóztassék a tkts kar az 1-ső számú pályázati tételre kiadott két dolgozat közül a «*Nemo alieno nomine etc.*» jeligés szerzőjének a 100 frt jutalmat odaitélni és kiadni;

a «*sum cuique*» jeligésnek pedig szerzőjét szorgalmi díjban, talán 40 frtban részesíteni.

II. A 19-ik sz. a. kiirt azon tételre: «Szedje ki és ismertesse pályázó azon controversiákat, melyekről Gaius *Institutiones* című tankönyvében emlékezik. Jutalma 100 frt,» szabályszerű időben 291—1889/90. jksz. a. «*quod quisque populus ipse sibi ius constituit, id ipsius proprium est, vocaturque us civile, quasi ius proprium civitatis. Gai. I., 1.*»

jellegével egy pályázó dolgozat adatott be, a mely alaki tekintetben a feltételeknek szintén megfelel, 114 kisebb negyedrért oldalra terjed, tisztán és jól van kiállítva.

Az I—XI. oldalon a Bevezetés-ben szerző a vitás kérdések keletkezésének okait, az azután következőkön (1—103. old.) pedig úgy, a mint Gaius művében egymásután felmerülnek, az egyes vitás tételeket ismerteti és törekszik megfejtetni. Mindkét irányban lehet ugyan némi kifogásokat tenni. A controversiák keletkezési okainak kutatásánál elmélkedése felszinen marad; a controvers tételek felsorolása sem egészen teljes; maga az ismertetés pedig, habár elég forrásszerű, kissé szűkre szabott nem méltányolván eléggé sem más forrásainkat, sem az újabb irodalom vonatkozó adatait. De más felől dicsérendő tulajdonsága a dolgozatnak, hogy világosan és elég kritikával van megírva. Az egyes kérdések intézményi összefüggésükben vannak feltüntetve, a mi által a bennük foglalt vitás momentumnak jelentősége is előtérbe jut és egészen gáncsolható botlás sehol sem fordulhat elé. A mi együtt véve azt tanusítja, hogy pályázó nemcsak kedvvel és komolyan foglalkozott tárgyával, hanem tanulmányi idejéhez képest elismerésre méltó tájékozottsággal is bir.

Mely okokból dolgozatát a 100 frtnyi jutalomdíjra érdemesnek tartjuk, és indítványozzuk: méltóztassák a tkts. kar azt neki odaítélni és kiadni. Kolozsvárt, 1890. május 17-én. Dr. Farkas Lajos, dr. Kiss Mór.

A kar a bírálók véleményét egyhangulag elfo-

gadván, a jeligés levélké felbontása után kitünt, hogy a 100 frt jutalomdíjat nyert dolgozat szerzője Balázs Elemér; ellenben a 40 frt szorgalmi díjra érdemesített munka szerzője Lengyel Sándor joghallgató.

A II. bírálati vélemény szintén elfogadtatván, a mű szerzőjének a 100 frt jutalomdíj oda ítéltetik. A jeligés levélke felbontása után kitünt, hogy szerzője Muntyán István joghallgató.

Tekintetes jog- s államtud. kar!

A következő pályakérdésre: «Fejtsenek ki a szavazatra vonatkozó különböző rendszerek» 305. sz. a. a törvényes időben beérkezett egyetlen pályaműről van szerencsénk véleményünket az alábbiakban tisztelettel előterjeszteni.

A pályamű 114 kis negyedrért oldalon foglalkozik a tárggyal s a bevezetésben a képviseleti rendszer alapelvét megállapítva, a 29. laptól kezdve a 112-ig a főbb szavazati rendszereket vizsgálja, azután pedig áttér a választhatóság, a képviselők díjazása s a szavazási mód fejtegetésére.

Az egész dolgozat megfontolt, combinativ erőt mutató munka, mely az alapgondolatot a felölelt jelenség körön ügyesen viszi keresztül, helyesen bír érvelni, s a mit mondani akar, ízlésesen s szabatosan adja elő.

A 100 frt pályadíjat mégis nem ítéltjük neki oda, mert az egyetemi előadásokon nyert alapgondolatot nem fejt tovább, nem támogatja jelentéke nyebben új érvek, új vélemények, új adatok felsorolásával.

Az ily pályamunkák főczélja az egyetemi hallgatót a tudomány fegyvertárába vezetni s meggyőződést szerezni, mint birta az ott találtakat czéljára fölhasználni; ha a hallgató ezen felül maga új fegyvereket bir gyártani, vagy azok elrendezésében mutat inventiót, annál örvedetesb, de az első czélt okvetlen el kell érni minden pályaműnek, mely egyetemi babérra igényt formál.

Ezt azonban az előttünk fekvő műről, fennebb kiemelt dicséretes tulajdonságai daczára sem állíthatjuk.

Ugyanis, mint már érintettük, nagyban véve megmarad az egyetemi előadások keretében, irodalmi készlete nagyon szerény, nem terjeszkedik ki a fennálló szavazati rendszerek ismertetésére. Ezenkívül nem méltatja eléggé az egyes szavazati rendszerek hatását, így a vagyoni censusnak osztályuralomra vezető irányát, a kisebbségi képviselőnél nem emeli ki, hogy e rendszer híveinek egy része azt főként a választók igazi számarányának föltüntetésére való alkalmassága miatt pártolja, mások meg benne látják az egyedüli eszközt, hogy az általános szavazat mellett az értelmiség is kifejezésre jusson. Megérdemli azonban pályázó, hogy érvelési képessége, szerkesztési ügyessége s gondos irálya méltányoltassék s részére 50 frt szorgalmi díj megszavazását javasoljuk. A tekintetes karnak tisztelettel maradván Kolozsvárt, 1890. máj. 14-én aláíratos szolgálai: Dr. Concha Győző, dr. Werner Rezső.

A kar a bírálók véleményezése szerint a kitűzött jutalom díj helyett 50 frt szorgalmi díjt sza-

váz meg a pályaműnek. A jeligés levélke felbon-
tatván, kitünt, hogy szerzője Gergely Andor jog-
hallgató.

A tek. jog- és államtudományi kar azon pályá-
tételére «ismertessék az egyházi személyek utáni
örökösödés történeti fejlődése és jelenlegi állása»
306—1889/90. jksz. alatt beérkezett «suum cuique»
jeligéjü pályamunka megbíráásával bizatván meg,
véleményes jelentésünket a következőkben van
szerencsénk előterjeszteni:

A 80 oldalra terjedő dolgozat érdemleges méltatás mellett teljesen sikerültnek nem mondható.

Legfőbb és lényeges fogyatkozása abban rejlik,
hogy pályázó elmulasztotta az intézményt a maga
egésszében felölelni. Azon feltevés sem hozható fel
mentségéül, hogy a kérdést nem helyesen fogta fel;
mert még azon esetben is, ha csak a m a g y a r
egyházban érvényes örökösödés történeti fejlődésé-
nek és jelenlegi állásának fejlődése kívántatott volna
is, egy kellő belátással dolgozó író nem mulasztotta
volna el kiindulási pont gyanánt a közönséges egy-
házjog szerinti fejlődést foglalni el. Semmi kétség
sem foroghat fenn ugyan is az iránt, hogy bármely
egyházjogi intézmény — ha azt csak a particularis
jog szempontjából vizsgáljuk is — alaposan csak
úgy tárgyalható, ha azt a közönséges egyházjog egy-
séges egészének része és fejleményeként fogjuk fel.

A feladott kérdés is a maga általános fogal-
mazásában épen ez irányban kívánt tájékozást nyuj-
tani; úgy látszik azonban, pályázó ezt nem látta be
és kizárólag a magyar egyházi állapotokra szorit

kozott. Így aztán nem is nyujthatott egy teljesen kidolgozott egészet.

A dolgozat azonban jelen alakjában is érdemel némi méltánylást legalább annyiban, a mennyiben az egyházi személyek utáni örökösödést a magyar egyházban úgy történelmi fejlődése, mint jelenlegi állása szempontjából eléggé behatóan és nem helytelenül fejtegeti. Némi hiányokat és kisebb tévedéseket leszámítva, kitűnik, hogy szerző az e kérdésre vonatkozó adatokat és szakirodalmat tanulmányozta, és habár a magyar egyházi és maganjogi íróknak az 1845-iki concordatum érvényes voltára nézve nagyon eltérő, reá — mint kezdőre — nézve felette megnehezítette a dolgot, mégis kellő ítélő tehetséget és szorgalmat tanusító dolgozatában egészben véve helyeselhető eredményre jut.

Mindezek alapján indítványozzuk tehát: hogy a tek. kar a „*suum cuique*“ jeligéjű dolgozatnak a kitűzött jutalmat ne ítélje ugyan oda, de szerzőnek szorgalom díj czímén 40 frtot adományozzon. Kolozsvárt, 1880. május hó 5-én. Dr. Csiky Viktor, ny. r. tanár. Dr. Zsögöd Benő ny. rk. tanár.

A kar a bírálók véleményét magáévá tevén, a 40 frt. szorgalmi díjat a pályaműnek oda ítélte. A jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy szerzője Vargyasi Dániel Imre joghallgató.

A tek. jog- és államtudományi kar által kitűzött azon pályakérdésre «*fejtsessék ki az egyházi javak jogi természete, eltérő nézetek bírálatos ismeretése mellett*» 297—1889/90. jkönyvi szám alatt «*justitia regnorum fundamentum*» jeligével ellátott dolgozat adatott be. Ennek megbírálására vonatkozó

megbízatusunknak eleget teendők, véleményünket a következőkben terjesztjük elő:

A 180 oldalra terjedő dolgozat a pályázati feltételek alaki kellékeinek teljesen megfelel és rendszerető, szorgalmas munkásra vall.

Annak tartalmát tekintve első sorban is azt látjuk, hogy szerző leginkább a kezdő és gyakorlatlan írók azon hibáját, mely szerint a tárgyhoz lényegileg nem tartozó dolgokra is szeretnek kiterjeszkedni — nem kerülte el. A pályamű első harmadrésében nagyon sok olyat találhatni, a mi — bár magában véve helyes és tágkörű egyháztörténelmi ismeretekről tanuskodik — a kérdés megfejtésével benső kapcsolatban nem áll és ezáltal az egésznek, mint egységes rendszeres dolgozatnak értékét csökkenti.

Jobb úton jár azonban a szerző, midőn a kérdés érdemére áttér; helyesen elemezi annak részeit kimerítően ismerteti a különböző főbb nézeteket, több vagy kevesebb szerencsével bocsátkozik azok bírálásába és kifejti az általa helyesnek elfogadott elvet. Ha bírálatában nem találja el mindig az igazat és állításait néhol nem képes meggyőző erővel felruházni, azt, ezen sokat vitatott kérdés nehézségeit tekintve, méltányos elbírálás mellett nem lehet hibául felróni; de méltó megróvást érdemel egy olyan durva tévedése, minő a magán jog elemeinek ismerete mellett alig fordulhatna elő, a midőn a «rei vindicatio» lényegét teljesen félreérti (104 l.).

Ezen botlástól eltekintve, a dolgozat egészében szerző elemző képességének, józan ítélő tehetségének és a kérdések rendszeres bírálgatásának

számos jeleit adja. Kiemelendő ezen kívül, hogy régibb és újabb német és főként latin nyelvű íróktól nagy számú és helyesen alkalmazott idézetet használ, az ide vágó irodalommal foglalkozott, egy szóval törekvő, gondolkozó és szorgalmas munkásként mutatja be magát.

A fennebbiek alapján indítványozzuk: hogy a «*justitia regnorum fundamentum*» jeligéjű pályamunkát a tek. kar a kitűzött 100 frt díjjal jutalmazza. Kolozsvárt, 1890. május 5-én. Dr. Csiky Viktor egyetemi ny. r. tanár. Dr. Salzbauer János, e. ny. rk. tanár.

A kar a bírálók véleményéhez képest a pályaműnek a 100 frt jutalomdíjat odaítélte. A jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy szerzője Bisztray József joghallgató.

Tekintetes jog- és államtudományi kar!

A 18. sz. jutalomtételre: «Tárgyalandó a jogok birtoka (*iuris quasi possessio*) és elbirtoklása az ausztriai polgári törvénykönyv alapján.» Jutalma 80 frt; határidőn belől egy pályamunka érkezett be 300 sz. a. a Digestákból vett ezen jeligével: «*Possessio non tantum corporis sed et juris est*».

Összesen 130 oldalon, eléggé kiterjedt irodalmi apparatussal tárgyalatik abban a kitűzött kérdés. És pedig az 1—22. oldalon szerző a birtok fogalmáról és jogi természetéről szóló általános bevezetést bocsát előre. Azután a 23—94. oldalakon külön-külön tárgyalja a jogok kirtokának természetét, körét, megszerzését, megszűnését és oltalmát. Berekeszti a művet a jogok elbirtoklásáról szóló

rész, mely a 90—130. oldalakon az elbirtokolható jogok körét, a jogelbirtoklás föltételeit, szünetelését és hatályát igyekszik meghatározni.

A munkának helyes fölfogását a kérdés természetéről tükrözi vissza az a kiindulási pont, a melyből folyólag a tárgyalandó anyagot egyfelől a pandekta joggal, mint háttérrel, másfelől a testi birtok fogalmának és jogi természetének általános problémájával való kellő contactusban állítja szem elé. Ez által megkapta egyszersmind a kellő tájékozást és szempontokat arra nézve, hogy az ausztriai törvénykönyv vonatkozó tételeit ne csak exegetikai részletezéssel mutassa be, hanem a modern dogmatika eredményeivel szembe állítva, a törvénykönyv intézkedéseiben úgy a jogosult, mint a jogosulatlan sajátosságokat kellőleg méltathassa. Egészben véve pedig félreismerhetetlen a szerzőnek komoly törekvése arra, hogy a tárgyhoz tartozó kérdéseknek a számai közt az egymásra hatást és egybefüggést ki nyomozza, valamint a kellő érzék a különböző álláspontoknak gyakorlati következtései irányában. Helyesebben tünteti föl többi közt az ausztriai jog körében a telekkönyvi és telekkönyvön kívüli birtoklás és elbirtoklásnak egymáshoz való viszonyát; valamint a törvénykönyv szerkezetének elmaradottságát az elbirtoklás és az elévülés egymáshoz való viszonyának megállapítása körében.

Mindezek alapján, bárha a munka nem egy helyen árulja el a szerzőnek primitív tévedéseit az alapvető fogalmak körében, és kritika nélküli mohóságát az újabb nézetek appreciálásában olyankor is, a midőn azok vagy csak kifejezésmódokra vonat-

koznak, vagy következeiseik egész lánczolatában végig fejtve nincsenek — a pályamunkát a kitüzött jutalomra érdemesnek találtuk s indítványozzuk, hogy a jutalmat a szerzőjének kiadni méltóztassék. Kelt Kolozsvárt, 1890. május 17. A tekintetes karnak alázatos szolgálói dr. Haller Károly, dr. Zsögöd Benő.

A pályázónak a kitüzött 80 frt jutalomdíj a pályázók véleményezése folytán a karnak egyhangu határozatával kiadatik. A jeligés levélke felbontatván, kitünt, hogy szerzője Menyhárt Gáspár joghallgató.

Tekintetes jog- és államtudományi kar!

A 19. sz. pályakérdésre: «Méltatandók a jelenben fennálló házassági vagyoni jogi rendszerek főbb válfajai.» Jutalma 50 frt; határidőn belől két pályamunka érkezett be:

I. a 307. sz., b. Eötvös-ből vett ezen jeligével: «Egy tartós jövőnek épületét csak erkölcsi alapokon és tiszta kezekkel emelhetni fel.»

II. a 312. sz., Montesquieu-ből vett e jeligével: «Nem előítéleteinkből, hanem a dolgok előítéletéből kell nézeteinket levonni.»

Az I. pályamunka 264 oldalra terjed. Az 1—15. oldalakat elfoglaló előszó után következik az I. czim, a mely a 16—53. oldalon a vagyoni elköltetés vagy római (dotalis) rendszert tárgyalja. Azután a II. czim, a mely a vagyoni összesítési vagy germán rendszereket egyes főbb fajaikban tárgyalja (54—172 old.). És pedig egy általános bevezetés után 1-ször az igazgatási közösség rendszerét, 2-szor

a vagyonközösségi rendszereket. E fejezetet azután a munka két részre osztja, melyek elsejében az általános vagyonközösségi rendszerrel, másodikában pedig a szerzeményi közösség, továbbá a francia vagyis ingó közösség rendszerével, mint a részleges vagyonközösség két al-válójával foglalkozik. A harmadik cím végül a vegyes vagy magyar rendszert, s ebben a magyar házassági vagyonjognak intézményeit adja elő.

A II pályamunka rövid előszó bevezetése után (1—22. old.) két főrészt oszlik. Az első rész a vagyonelkülönlési rendszerek címe alatt tárgyalja a római dotalis jogot, és a magyar rendszert (23—88. old.), a második főrész egyenkint szól a germán felfogásról általában, a vagyonegység rendszeréről, a vagyonközösségről általában, az általános vagyonközösség rendszeréről, a részleges vagyonközösség rendszeréről, az *usus fructus maritalis* rendszeréről, s a francia rendszerről.

Mindkét pályamunka, ebből láthatólag, a kérdésnek föltüntetendő *terrenumául*, alapjában ugyanazon anyagot szemelte ki. E megválasztás azonban mind a két munkában egyszersmind közös fogatkozásban szenved, mind a két munka mellőzi az ausztriai házassági vagyonjognak önálló tárgyalását s azt csupán mint a római dotalis rendszer egyik követője említik, figyelmen kívül hagyva e jogrendszernek hazánk területrészeire is kiható pozitív nyomatékából eredő jelentőségét és azon nevezetes eltéréseket, a melyeket az, szemben a rómaival, a szerződésszerű általános és részleges vagyonközösségek és egyéb intézményei következtében föltüntet.

Ezt nem tekintve azonban a tárgyalandó anyagnak, kiszemelése mindkét pályaműben szerencsésnek tekinthető.

Egyébként összemérve a két pályamunkát, azok belbecsökben körülbelül egy színvonalon állóknak mondhatók. Az I. pályamunkát dicséri a helyes és a leginkább követett szerzővel szemben is, főleg a francia ingóközösség hovahelyezése kérdésében öntudatosan alkalmazott csoportosítás úgy a főmint az alválfajok sorakoztatásánál; ezenkívül az áttekintő jogphilosophiai szempontoknak nagyobb fokú kidomborítása. Viszont azonban irodalmi apparatusában szerfölött szegény és a méltató megítélésben is nagyon is szembeötlő hűséggel követi az egész munka során többnyire ugyanazt az egy szerzőt.

A II. pályamunka fő érdeme az irodalmi apparatusnak szélesebb köre és a gondos idézetekből kivehetően, szorgalmas fölhasználása. Talán ez az oka, hogy szerző a nagy készlet mellett a művébe nem tudott elegendő átlátszóságot önteni, és hogy épen a hazai házassági vagyonjog megítélésében, részint sarkalatos pontok körül megtévedt — pld. a midőn azt azért nevezi vagyonelkülönítő rendszernek, mert a házasság megkötésekor birt vagyonok egymástól elkülönítve maradnak (43. old.), holott ez általános jellemvonása a szerzeményre szorítkozó részleges vagyonközösségeknek, részint az által, hogy az anyag egy részét egyik, más részét másik szerző nyomán irta, önellentmondásokba jutott — péld. a midőn a közszerzemény meghatározásánál házasság alatti ajándéknyerést a közösségből nem

vonja ki (52. old.), holott más helyeken (46., 56. old.) a közszerzemény ellentétét képező külön vagyionba sorolja. Ezenfelül ez a munka sem ment egyes helyeken az I. munka által is követett író művének igen is kiterjedt egyszerű visszaadásától.

Mindkét munkára nézve pedig áll végül az, hogy azok nélkülözik egyaránt mindenekelőtt a hazai joganyagnak önálló kritikai áthatását s a saját eszmemenetnek akár ebből, akár más bensőbben áthatott rendszerből, mint fix pontból merítendő azt az önműködő erejét, a mely őket a kérdések valamely nehézségeinek a tisztázása felé bár ha csak zsenge kísérletekre is indíthatná vala.

Ezek alapján vélekedésünk e pályamunkák felől az, hogy az eléggé tetemes jutalomdíj egészen nem adható ki sem az egyik, sem a másik pályamunkának. Megítélendőnek vélnők azonban mindenik munkának a pályadíj egy-egy részét, különösen tekintettel a föltett kérdés nehézségeire. Miért is tekintetbe véve a II. pályamunka által az irodalmi források fölhasználásában tanúsított nagyobb fokú szorgalmat, a pályadíjat a két mű szerzője között olyképen javasoljuk megosztani, hogy annak 80 frtnyi része a 312. sz., 70 frtnyi része pedig a 307. sz. pályamű szerzőjének adassék ki. Kolozsvárt, 1890. május 17. A tekintetes karnak alázatos szolgái dr. Haller Károly, dr. Zsögöd Benő.

A bírálók véleményezése szerint, a karnak egyhangu határozatával a két pályamű között a kitűzött 150 frt jutalomdíj megosztatik olyképen, hogy előbbinek 70 frt, utóbbinak 80 frtnyi része

adatik ki. A jeligés levélkéek felbontása után kitűnt, hogy előbbinek szerzője Balló Lázár, utóbbinak Oberschall Pál joghallgató.

II.

AZ ORVOSI KAR JELENTÉSE.

Tekintetes egyetemi tanács!

Az 1889—90-iki tanévre a kolozsvári egyetem orvosi kara 14 pályakérdést tűzött ki Kolozsvár szab. kir. város alapítványából. A szabályszerű határidőn belül 5 pályamunka nyújtatott be, még pedig, az élettanból, boncztanból, gyógyszerertanból, általános kórtanból és a belgyógyászatból kiírt pályakérdésekre egy-egy pályamunka.

A beérkezett dolgozatok szaktanároknak adatnak ki bírálati jelentéstétel céljából, mely jelentések a karnak 1890. május 16-án tartott IX-ik rendes ülésében tárgyalattak és egyhangulag elfogadtattak.

Karunk a bírálati jelentéseket egész terjedelmükben, valamint az ezek alapján egyhangulag hozott határozatait a következőkben terjeszti tisztelettel a tekintetes tanács elé:

Tekintetes orvoskari Tanártestület!

A «Leirandó az érlökés-görbe katakrót emelkedésének oka önálló vizsgálatok alapján» című, az élettanból kiírt pályakérdésre, 476. orvoskari sz. alatt «Labor omnia vincit» jeligéjű pályamű érkezett be, mely bírálatra alólirottaknak adatván ki, sze-

rencsénk van jelentésünket a következőkben megtenni.

A dolgozat 154 negyedréte oldalra terjed, hozzá egy ábra és külön füzetben sphygmogrammok vannak csatolva. A mű 4 fejezetre van osztva. Az első fejezetben az érlökésről való ismereteink az ókortól kezdve a jelenkorig, valamint az érlökés jelzésre szolgáló eszközök, a másodikban a folyadék hullámmozgásait ruganyos csövekben illetőleg mások által tett vizsgálatok vannak ismertetve; mindkét fejezet arról tesz tanuságot, hogy szerzők az ide vágó irodalmat gondosan áttanulmányozták. A harmadik fejezetben szerzők — a munka írója tudniillik többes számban beszélván, felteendő, hogy egynél több szerzője van — saját vizsgálataikat írják le, melyeket kaucsuk-csöveken, beleken, ütőereken és visszereken végbevittek és a melyeknek megfelelő sphygmogrammok a munkához mellékelve is vannak. Az első kísérletet olyan kaucsuk-csövekkel tették, melyeken a folyadék az 1. mét. magasságnyra megtöltött nyomóedényből szabadon kifolyhatott, áramlását a cső elején alkalmazott csappal, majd ujjal és keresztbe fektetett emelővel időközönként megszakították; a kaucsuk-cső lengéseit Richardson-féle sphygmographphal jegyezték fel.

Tekintettel arra, hogy az erek nincsenek szabadon, hanem lágy részek által vannak fedve, a vizsgálók kísérleteiket, a kötőszövet fajsúlyának megfelelő fajsúlyú gelatinba ágyazott kaucsuk-csövekkel ismételték. E kísérletek alatt a folyadék áramlásával járó lökések okozta lengések száma megkevesbedett, az áramlás zárásakor a Landois által úgynevezett

visszaverődéses hullám, mely a szabad kaucsukcső sphymogrammján szépen látható, elmaradt. Mint-hogy ez élő ütőereken előforduló viszonyok inkább a gelatinba ágyazott, mint a szabad kaucsukcsövön előforduló viszonyokhoz hasonlíthatók, nem valószínű, hogy a dikrot-emelkedés oka a hullám visszaverődése lenne.

Minthogy a vér nem nyílt végű, hanem zárt csőrendszerben kering, szerzők egy harmadik kísérleti sorozatnál a cső eddig szabadon tartott végét 5 lit. ür-térfogatu vízzel megtöltött edénybe kapcsolták. Ez esetben a görbék alakja megfelelt azokkal az alakokkal, melyeket ruganyos csövön csappal, gelatin és ezen vízzel megtöltött edény használata nélkül kaptak avval a különbséggel, hogy a zárással járó úgynevezett visszaverődési lengések jobban ki voltak fejezve; nyilván a kisebb edény folyadékának ellenható erejénél fogva. Landois ide vágó kísérletei, szerintök kifogásolandók, mivel a folyadék áramlásának megszakítását lécz leszorításával és nem csappal tette, mely lécz, mint azt szerzők kimutatják, minden lenyomás és felemeléskor, mint mechanikai erő, a vízzel telt kaucsuk-csövön maga is hullám-mozgást idéz elő.

Vizsgálataikat a vérerekhez szerkezetére nézve közelebb álló csövön teendők, szerzők kaucsukcső helyett disznóbelet használtak; ezen kísérleteik azonban a bélfal túl nagy engedékenysége és renyhe összehúzódása miatt nem sikerültek.

Az ütőereken, a klinikán betegektől, valamint egészséges egyénektől felvett sphymogrammok és

cardiogrammok is, nagy számban vannak a dolgozathoz mellékelve.

A dikrot pulsus okát illetőleg szerzők a legrégibb időktől fennállott nézeteket ismertetik, mi alatt a jelenben többé kevésbé elfogadott magyarázatokat birálatilag fejtegetik és azon több mint valószínűleg, helyes következtetésre jutnak, hogy a kaucsuk-csővel tett kísérletek eredménye az ütőér rendszerben észlelhető dikrot pulsus magyarázatára nem alkalmas, minthogy azok ruganyossága a cső különböző irányában más, mint az ütőérfalé és mivel a kaucsukcsövek csak passive huzódnak össze, az erek pedig activ összehúzódásra is képesek. Arra való tekintettel, hogy betegeknél, nevezetesen lázas betegeknél, a dikrotismus sokszor jobban szembe-tünő, mint egészségeseknél és hogy a cardiogramm nemcsak beteg, hanem egészséges egyénen is hasonló, sőt majdnem megegyező, az illetőn nyert sphygmogrammal következtetik, hogy a dikrot pulsus előidéző oka maga a szívmozgás. Szerzők egyéb-iránt beismerik, hogy következtetéseik teljes biztossággal való megerősítésére még több emberen teendő vizsgálat szükséges, melyeket azonban az idő rövidsége miatt már nem tehettek meg.

Az így kivonatban bemutatott értekezés szorgalmas tanulmányról tesz tanuságot és tekintettel arra, hogy a kérdést oly oldalról is sikeresen vizsgálja, melyről az eddigelé vizsgálva nem lett, nevezetesen, hogy Landois kaucsuk-csővel tett kísérleteiben szerzők a lécz által, valamint a csövek pusztá használata által okozott hibát felismerték, a pályaművet a kitűzött díjra érdemesnek találjuk és

azt szerzőknek egyenlő részekben kiadni ajánljuk. Kelt Kolozsvárt, 1890. május havában. Klug Ná nd o r, mint bíráló. Dr. B ó k a i Á r p á d, ny. r. tanár, mint társ-bíráló.

Ezen bírálati jelentést a kar egyhangulag elfogadván, a «Labor omnia vincit» jeligéjü pályamunkának az 50 frtnyi jutalomdíjat odaitéli. A jelí g é s levélke felbontatván, kitünt, miszerint a nyertes munka szerzői: Donogány Zakariás és Wettenstein József, kik között a jutalomdíj egyenlő részben megosztatik.

Tek. orvosk. tanári testület!

A boncztanból e tételre: «Tanulmányozandó boncztanilag és összehasonlító boncztanilag a ganglion oticum» egy pályamű érkezett be «Haec est in omnibus sola perfectio, suae imperfectionis cognitio.» (Hier. ad Ther.) című jeligével.

A munka ritka írással 33 számozott $\frac{1}{4}$ oldalra terjed, s külsőleg a pályázati feltételeknek mindenben megfelel. Történelmi adatok s kidolgozási módszer előre bocsátása után, szerző adja a ganglion oticum leírását, szokott módon, leírván először a dúc gyökereit, azután az állandó és nem állandó ágakat, végül a dúc és ágai által eszközölt közlekedéseket. Munkája 19-ik oldalán áttér a ganglion oticum tárgyalására állatoknál, leírván azt az eddigi adatok és vizsgálatok alapján, s a szarvasmarhaféléknél itt gyűrűalakú ezen dúc előfordulását készítményen is constatálja.

Tek. Kar! Ha a kitűzött pályakérdés által csupán az lett volna intendálva, hogy a gangl. oticum

az eddigi irodalmi adatok alapján boncztanilag és összehasonlító boncztanilag leirassék, úgy a beadott pályamunka ellen nem lehetne kifogást tenni. Ez nem volt azonban a cél, mert az említett dúc úgy a nagyobb boncztani tankönyvekben, mint monographiákban terjedelmesen van leírva. A cél főleg az volt, hogy az említett dúcnak már ismert viszonyai készítményeken tétessenek szemlélhetőkké, s ha e mellett szerző valamelyes bár csekély új eredményt ér el, az munkája értékét igen emelte volna, de az ellenkező körülmény nem folyt volna be hátrányosan munkája megbírlására. A készítmények azonban, melyeket szerző munkájához mellékelte — számra három — nem használhatók; rajtok csak maga a dúc van jól kikészítve, a gyökerek és ágak vagy egyáltalában nincsenek, vagy csak igen tökéletlenül vannak kikészítve.

Tisztelettel alulírottak ezek alapján a boncztani pályaműnek a kitűzött 50 frtnyi pályadíj kiadását nem ajánljuk. A tek. kar alázatos szolgálói, Kolozsvár, 1890. május 15. Dr. David a Leo, a leíró- és tájboncztan ny. r. tanára, mint bíráló. Klug Nándor, mint társbírló.

A bírálók által felolvasott előadványt a kar egyhangulag magáévá tette, a pályamunkát a jutalomra érdemesnek nem találta, s a jelígés levélkét megsemmisítette.

Tekintetes Orvoskari Tanári Testület!

A gyógyszerertanból hirdetett pályakérdésre, mely következőleg hangzik: «*Astrophantus hispidus* magvainak gyógyszerisméje és hatástana, irodalmi adatok, valamint önálló vizsgálatok alapján», a záros határidőig egy pályamunka érkezett be, «*Nunquam retrorsum, plus ultra!*» jeligével.

A dolgozat, mely 82 nagy és sűrűn írott negyedréte lapra terjed, alulírott bírálókat teljesen ki-elégítette. A dolgozat gyógyszerismei része lehetőleg teljesen adja az irodalom eddigi ide vonatkozó adatait, kiegészítve azokat önálló vizsgálatokkal is, melyek megbízhatóknak tűnnek fel. — A hatás-tani rész a pharmacodynamicus vizsgálatokban ott-honosságáról tesz tanuságot. Szerző nem elégszik meg az irodalom adatainak egyszerű összeállításával, hanem helyesen berendezett és kivitt saját kísérletei alapján az adatok bírálatába is bocsátkozik, józan ítélőképességéről téve tanuságot. A therapeuticus részben szintén találunk saját észleleteket, melyek az egyetemi belgyógyászati kórodán gyűjtettek, s melyek ügyesen illesztettek be a nagy szorgalommal egybeállított irodalmi adatok keretébe. A terjedelmes dolgozat irodalmi színvonalon áll, s a *strophantus hispidus*nak tanulságos monographiája, ezért bírálók örömmel ajánlják, hogy a kitűzött pályadíj a munka szerzőjének, mint jól megérdemelt jutalom, kiadassék. Kolozsvárott, 1890. május 10-én. A Tekintetes Karnak alázatos szolgálói Dr. Bókai Árpád, egyet. ny. r. tanár, mint bíráló. Dr. Purjesz Zsigmond, mint társbíró.

A bírálók által felolvasott előadvány elfogadtatik és a «Nunquam retrorsum, plus ultra» című jeligével érkezett pályamunka a kitűzött 50 frtnyi pályadíjon kívül, tekintettel a munka irodalmi becsére, 30 frtnyi felüljutalmazásban részesíttetni határozottatott. A munka szerzői Haftl Dezső és Rosenberger Mór, kik között a 80 frtnyi jutalmazás egyenlő részben megosztatik.

Tekintetes Orvostani Tanári Testület!

Az általános kórtanból kitűzött következő pályakérdésre: «Mely mérgezéseknél észlelhető a Cheyne-Stokes-féle légzés és az esetleg nyert észleletek mennyiben használhatók fel a tünetek értelmezésére» — egy pályamunka érkezett be.

A dolgozat, melyhez nagyszámu légzési görbe van csatolva, 89 negyedréte lapra terjed, s mindvégig nemcsak szerzőnek szorgalmáról, hanem értelmességéről is tanuságot tesz. Szerző, helyesen, főleg oly mérgeket vont vizsgálatai körébe, melyek a nyúltvelőre is kiváló hatást gyakorolnak, s csak néhány más természetűvel tett kísérleteket. Kifejezetten Cheyne-Stokes légzést kapott a mérgezés folyamán morphinra, picrotoxinra, amyl-nitritre, amonra és nicotinra, míg a Cheyne-Stokes-féléhez némileg hasonló légzést jegyzett fel atropinra és colchicinre. Habár a mellékelt görbéket átnézve, bírálók nem is érthetnek mindenben egyet szerzővel, nagyjában mégis szerzőnek elég helyes ítélőképességéről tesz a munka tanuságot. A kérdéses légzési alak magyarázatait Filehne és Traube nyo-

mán tanuságosan találtuk összeállítva, bár egy kicsit terjengősen, néhol pedig substilisebb kérdések megbeszélésénél kissé homályosabb a szövegezés.

A pályakérdés utolsó pontjában foglalt kíváncsiságnak nem tett eleget szerző, mennyiben a szerzett adatokat a légzési alak értelmezésére nem használta fel. Mindezek dacára a dolgozat a pályadíjat megérdemli, mert szorgalom, értelem, igyekezet nyilatkozik benne, s gyűjtött adatai elég becsesek. Alulírottak tehát tisztelettel ajánlják a Tekintetes Karnak, hogy az 50 frtnyi pályadíj a kórtani kérdésre pályázó dolgozatnak, melynek jellegje: «Mint a csatamezőn, úgy a tudományok körében is az előőrsek ritkán aratnak dicsőséget» (Br. Eötvös) kiadassék. A Tekintetes karnak alázatos szolgája Kolozsvártt, 1890. május 12-én dr. Bókai Árpád, ny. r. tnr, mint bíráló. Dr. Purjesz Zsigmond, mint társbíráló.

A bírálók által felolvasott előadvány a «Mint a csatamezőn, úgy a tudományok körében az előőrsek ritkán aratnak dicsőséget» (Br. Eötvös) jellegű munkának az 50 frtnyi jutalomdíjat oda ítélte. A munka szerzői Sz. Széles Dénes és Dombi József, kik között a jutalomdíj egyenlő részben megosztatik.

Tekintetes Orvostanári Kar!

A belgyógyászatból folyó évre «Milyen pontossággal határozható meg előben a szívompolat? a talált leletek hullán ellenőrizendők» című pályamunkára egy pályamunka érkezett «Per ardua» jellegével. E munka 476—88⁹/₉₀. ovk. sz. alatt hoz-

zánk levén jelentéstétel végett áttéve, van szerencsénk ezt tiszteletteljesen következőkben elétejeszteni:

A pályamunka 239 sűrűn írott oldalra terjed és tartalmaz e mellett 26 ábrát, melyek a szóban forgó kérdés kopogtatási viszonyainak feltüntetésére vannak hivatva, valamint 3 táblát, melyek számokban adják az elért leleteket.

Az első 15 oldalon ismerteti a pályamunka a kérdésre vonatkozó eddigi irodalmat, főleg Riess Kelemen, Schott, Guttmann, Lüning, Kobelt, Meyer stb. munkálataival foglalkozván. Ezután áttér a szív bonczatani viszonyainak vázolására, a mennyiben ezek a mellkas kopogtatásánál számba jöhetnek.

A következő két fejezetben tárgyalja az absolut és relativ tompulatot, kifejtván mindegyiknek jelentőségét, valamint azon viszonyokat, melyek a szív terjedelmén kívül a szívtompulatot és szívürességet befolyásolják, valamint egyes szerzők nézetét arra nézve, hogy mennyire lehet e jelenségekből a szív egész terjedelmére következtetni.

Leírja ezután a Schott-féle eljárást, valamint a különböző kopogtatási módokat és áttérve a méretekre, valamint a mérések eszközlési módjára, pályázó az általa használt eljárást vázolja, mely abban állott, hogy a szívtompulatot és ürességet különböző irányban kikeresve, a határokat színes írónal megjelölte, a leleteket lemérte, papíron egy-egy mellkasvázra lerajzolta és a hullán megfelelő helyeken tűket szúrt keresztül, hogy azután a bonczolatnál megállapíthassa, hogy a tűk mennyire érték el a szív egyes határait különböző irányban,

vagy mennyire maradtak el attól, mennyire haladtak túl? ugyancsak bonczolat alkalmával mérte meg a terjedelmet, melyen a szívburok tüdőtől fedetlen állapotban volt, megállapította a szív tényleges terjedelmének méreteit, összehasonlítva ezeket az élőben talált abszolút és relatív tompulat méreteivel.

Ily eljárást eszközölt 26 esetben; a leletet minden egyes esetben táblázatosan és rovatosan tünteti fel és végre 3 táblán csoportosítja eredménye számadatait.

Úgy ez adatok gyűjtése, mint feldolgozása nagy és kitartó szorgalmat igényelt és a dolgozat adatainak pontossága mutatja, hogy pályázó e tulajdonságokkal rendelkezett, miután vizsgálata megajtására oly számú esetben és oly sok oldalú szempontból tette meg az összehasonlítást az élőben talált eredmények és a hullában található tényleges viszonyok között, mint előtte senki más. Mondhatni, hogy e pályamű a szóban forgó kérdés eldöntése körül méltán figyelmet érdemel. Csakis ily számos esetre kiterjedt vizsgálat, mely a hulla lelete által lett ellenőrizve, képes az élőben előfordulható eshetőségek sokféleségeit kellő világításba helyezni, s szemben ama minduntalan fel-felmerülő törekvéssel, mely a szív terjedelmét illető viszonyokat már élő emberben vonalnyi pontosságig gondolja meghatározhatni, azoknak igazat adni, kik Skodával azt tartják: «hogy mindazon törekvések, melyek szerint a szív határait és alakját egész vonalnyi pontosságig lehetne kikopogtatni, illusoriusak», bár, mint azt újabban Riess is mondja, nem egy esetben megközelíteni lehet.

A pályamunka irálya, eltekintve némely kétségtelen másolási hibától, elég jó és miután azt mutatja, hogy pályázó a felvett kérdés megoldásához jó készséggel fogott, arra nagy szorgalmat fejtett ki és sok becses adatot gyűjtött, a «Per Ardua» című pályamunkát a kitűzött pályadíjra érdemesnek találjuk. Kolozsvárt, 1890. ápril 27-én. Dr. Purjesz Zsigmond, mint bíráló. Dr. Gener-sich Antal, mint társbíró.

Ezen bírálati jelentést a kar egyhangulag elfogadván, a «Per ardua — ...» jeligéjű pályamunkának az 50 frtnyi jutalomdíjat oda ítéli. A jeligés levélke felbontatván, kitünt, miszerint a nyertes munka szerzői Papp Gábor és Wettenstein Áron, kik között a jutalom egyenlő részben megosztatik.

Kelt Kolozsvárt, az orvoskari tanári testületnek 1890. május 16-án IX-ik rendes üléséből.

Belky János,
e. i. dékán.

III.

A BŐLCÉSÉSZET-, NYELV- ÉS TÖRTÉNET-TUDOMÁNYI KAR JELENTÉSE.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

A Kolozsvár sz. kir. város nemes alapítványából az 1889—90-ik tanévre kitűzött 12 pályakérdésre karunkhoz beérkezett 10 pályamunka 6 kérdésre; még pedig a magyar történelmi pályatételre 4, a földrajzra 2, a paedagogiai, magyar irodalom-

történetire, román nyelvészeti, román irodalom-történetire egy-egy pályamunka. E pályamunkák fölött karunk f. hó 12-én tartott V. rendkívüli ülésén 90. 91. 92. 93. 94. és 95. számok alatt hozott határozatok értelmében, van szerencsém a szabályszerű jelentést a tek. Egyetemi Tanácshoz hivatalos tisztelettel az alábbiakban megtenni:

1. A paedagogiai kérdésre 253—188^{9/90}. sz. alatt beérkezett egy pályamű. Jeligéje: Mondottam ember: küzdj és bizva bizzál. Szakbirálók: Dr. Felméri Lajos és Dr. Szász Béla jelentése következő:

Tekintetes Kar!

A 253—188^{9/90}. bk. sz. pályaműről, mely „A real-studiumok térfoglalása a hazai és külföldi iskolázásban“ cz. tételt tárgyalja és melynek jeligéje: „Mondottam ember, küzdj és bizva bizzál“ van szerencsénk a következő jelentést tenni.

A 350 negyedrért oldalra terjedő dolgozat a bevezetésen (3—23 l.) kívül öt szakaszra oszlik: A real-studiumok az angol iskolázásban (24—93 l.) Franciaországban (94—139), Németországban (140—204), Ausztriában (205—251) és hazánkban (252—346.) Szerző dicséretes buzgósággal gyűjtötte össze a kérdésre tartozó anyagot. Ha az anyag összeszedéseért teljes elismerést érdemel: annál több kifogás alá esik az adatok összeszerkesztése és feldolgozása. E részben nagy akadálya volt a terjen-gösség, apró részletekre, tantervekre, órarendekre kiterjeszkedés, mialatt teljesen elfelejtkezett a vezérgondolatról, ha csak a realstudiumok (nála „realiák“)

gyakori emlegetését nem tekintjük annak. Leírása eléggé folyékony; a részletezésben és kivonatolásban jártas; de a feldolgozásban szerfölött fogyatékos, sőt úgy tetszik, mintha azt nem is tekintené feladatának, mert a helyett, hogy kivonja egy-egy iskola-tervezetből vagy reform-javaslatból a real studiumokra vonatkozó tanuságot: megelégszik a részletek hosszadalmas felsorolásával. A gyenge feldolgozáshoz járul a hiányos csoportosítás, mert a fejtegetés fonala mindjárt-mindjárt kiesik kezéből, s nem tudni miért, belekezd egy-egy új intézetcsoport leírásába, a mi akár el is maradhatott volna. Ennek következtében sem csoportosítása, sem tagoltsága nincs az adattömegnek, sem pedig az anyag egyik vagy másik részének a többihez való viszonyítása elé nem fordul. A részletek halmazának jó egyharmada bátran elmaradhatott volna, s úgy is elég anyag maradt volna arra, hogy szerző megpróbálja a real-studiumok térfoglalását bizonyos elvek, vagy legalább időszakok szerint általában jellemezni, s a kérdésben saját meggyőződését is elmondani. Szerző nézeteit csak egy-egy közbeszúrt mondatból sejtjük; sőt ilyenkor is meglátszik rajta az ingadozás. Felfogása néha naivsággal határos; pl. a 146. lapon, midőn így szól: „Ez a Francke egy kiváló ember volt a XVII. sz. végén. Három nemesi származású tanítványa volt, a kiknek az ő állásukhoz mért oktatást akart adni“ stb. A tárgyalás szakadozottságára legyen elég az az egy példa, hogy a 316 l. befejezi a reáliskolák leírását, de a 333. lapon újból folytatja a leírást, minekutána közbül, nem tudni miért, az egyetemi tanár-

nevelést, s nyomban rá a kereskedelmi iskolákat tárgyalta.

A dolgozat nyelvezete általában elég világos, sőt magyaros is, jóllehet fordul elő néhány helytelen és idegenszerű ily kifejezés: „szükséglet tárgyat képezik“ (197 l.) „egy jobb kor csirája“ (149), „class. jellemet ápolnak“ (246); legelőre (e h. elsőben 192.) feltételezi, indíték (motivum h.) 294 és „realiák“ az egész dolgozatban realék vagy real-studiumok helyett. Gyakran megesik az is, hogy idéz; de nem is sejtjük, hogy kitől vagy honnan?

A dolgozatot, felsorolt szervi hiányai miatt, nem tartjuk ugyan a kitűzött díjra eléggé érdemesnek; de az anyag összegyűjtésében kifejtett buzgóság és szorgalom teljes elismerést érdemel, minélfogva tisztelettel javasoljuk, hogy a t. kar a dolgozat szerzőjét 70 frt munkadíjban részesíteni méltóztassék. A t. karnak Kolozsvárt, 1890. május 12. Kész szolgálai: Felméri Lajos, Szász Béla.

A kar e véleményt elfogadván, a dolgozatot pályadíjra érdemesnek nem tartja, de tekintettel a kifejtett szorgalomra, pályázónak 70 frt munkadíjat ítél meg. Felbontatván a jeligés levél, a mű szerzője gyanánt Péter János I. éves bölcs.-kari hallgató tünt ki.

II. A magyar irodalom-történeti pályátételre 255—188^{9/90} sz. pályamű érkezett be, melyről a szakbírálok: Dr. Szinnyi József és dr. Meltzl Hugó a következő jelentést készítették:

Tekintetes kar!

Az irodalomtörténeti pályadíjért egy munka pályázik, melynek címe: „A nyelvújítási harc“,

jeligéje: „A nyelv elfajulása nem csupán jele vagy eredménye a nép megromlásának, hanem okozója is.“ (Imre Sándor.)

A pályamunka bevezető részében a szerző a nyelv természetes fejlődéséről s mesterséges fejlesztéséről szól. Ezen kissé zavaros bevezetés után áttér ama szórványos szóalkotási kísérletekre, melyek a mult század vége felé megindult nagy nyelvújítási mozgalmat megelőzték. Szól Geleji Katona István, Apáczai Cseri János, Gyöngyösi István, Faludi Ferencz stb. újításairól, de nem említi a legrégibb bibliafordításban előforduló csinált szavakat, sem Maróthi György, Ádám Mihály, Kónyi János alkotásait; hanem e helyett kiterjeszkedik oly irodalomtörténeti mozzanatokra, melyek szorosan véve nem tartoznak tárgyához. Azután áttér a Barczafalvi Szabó Dávid fellépésével megindult széleskörű nyelvújításra, ismerteti Kazinczy elveit és eljárását, meg lehetős részletességgel, de mégsem elég kimerítően; továbbá foglalkozik az orthológusok és neológusok gúnyos, támadó és védekező irataival, s végre a nyelvújítást tudományosan tárgyaló polemikus dolgozatokkal, de az utóbbiakkal meglehetősen röviden végez.

Szembetűnő hibája a szerzőnek, — mint a legtöbb fiatal írónak — az, hogy nem tudja magát kellőleg fegyelmezni; vagyis nem tudja megállani, hogy mindent el ne mondjon, a mit tárgyára vonatkozólag összejegyezgetett, sőt még azonfölül is sokat, a mi nem tartozik a dologra. Innen van aztán az, hogy a tömérdek apró részletből álló anyaghal-mazzal nem tud kellőleg megbirkózni, nem tudja

elég jól rendbe szedni és földolgozni. Ezt különösen a bevezető részben látjuk, mely nagyon jegyzet-szerű; magáról a nyelvújítási harcokról szóló rész már sikerültebb.

A pályamunka nagy szorgalommal készült s a nyelvújítást általában helyesen itéli meg, azért főnnebb említett fogatkozásai daczára is érdemesnek tartjuk a pályadíjra. Kolozsvárt, 1890. április 28. Szinnye József dr., Meltzl Hugó dr. ny. r. tanárok.

A kar előadók véleménye értelmében egyhangulag odaitéli a 100 írt pályadíjat. A jeligés levélke felbontatván, abból Czimmermann János II. éves bölcs.-kari hallgató neve tünt ki.

III. A magyar történelmi pályatételre 235, 247, 252, 257—188⁹/₁₀ sz. pályaművek érkeztek be, a melyekről a szakbírálok dr. Szabó Károly és dr. Vajda Gyula jelentése így hangzik:

Tekintetes Kar!

A hazai történelem köréből a folyó tanévre kitűzött pályakérdésre: «III. Endre kora, forrás-tanulmány alapján, tekintettel az e korban kelt törvényekre» 235., 247., 252. és 257. kari számok alatt négy pályamunka érkezett, melyekről van szerencsénk bírálatunkat s véleményes jelentéstételünket a következőkben előterjeszteni.

A pályázat eredményét kedvezőnek mondhatjuk, nem csak azért, mert mind a négy pályázó elismerésre méltó szorgalmat, kitartó munkásságot, dicséretes törekvést bizonyított, hanem még inkább azért, mert a négy pályázó közül kettőnek sikerült oly dolgozattal lépni föl, mely tehetségről és hivatott-

ságról tanuskodik, s arra a reményre jogosít, hogy szerzőik, kik, mint magok elismerik, most tettek legelső kísérletet az önálló munkálkodás terén, idővel kitartó szorgalommal, kellő gyakorlat után, képesek lesznek a hazai történetirodalom terén hasznos szolgálatot tenni.

A 235. sz. alatti pályamunka, «Örökzöld repkény virul az Árpádok sirján» jeligével 207 4r. lapon, külön tárgyalja III. Endre korát, s azután külön fejezetben rajzolja a magyar nemzet akkori miveltségi állapotját. A munka szerkezetében kifogásolhatjuk ugyan, hogy bevezetése aránytalanul terjedelmes, hogy gyakran utal a föntebb elmondottakra, vagy az alább bővebben kifejtendőkre, hogy egyes állításaira az egykorú forrásokat, melyeket munkája előtt fölsorol, nem idézi, s olykor a valódi források helyett Katonára, Engelre, Nagy Ivánra stb. hivatkozik; nem helyeselhetjük, hogy a III. Endre törvényeit hosszasan pontról-pontra fordítva közli, s e közben, minthogy a régi magyar köz- és magánjogot teljes alapossággal nem ismeri, egyes kifejezései nem szabatosak, sőt néhol a szöveget hibásan is értelmezi; hogy továbbá oly kérdéseknél is, melyek irodalmunkban már teljesen tisztázva vannak, saját véleményeit és nézeteit hosszasan indokolja: de a kezdő író és kellő gyakorlattal és önfegyelmeléssel nem rendelkező szerkesztő ezen hibáit ellensúlyozza néha az önálló fölfogás, az alapos bírálati képesség, az adatok helyessége, az előadás folyékonysága, világossága és szabatos nyelve.

Kevésbé sikerült a 247. sz. pályamű, melynek

jeligéje: «A pártosok törrel és méreggel dühöngtek egymás ellen.» Ezen 187. 4r. lapra terjedő dolgozatnak csaknem felét a jegyzetekben idézett források szóról-szóra közlött helyei foglalják el; melyek a szövegbe magyar fordításban már be voltak igtatva; többször hosszasan idézi magok helyett az oklevelek helyett Katona és más újabb írók egyes helyeit; a tartalomban is föltűnő botlásokat követ el, midőn pld. azt állítja, hogy a III. Endre korabeli okleveleket a főurak «aláírták» (52. l.), III. Endréről azt mondja, hogy Németujvári Iván által az 1291-iki bécsi békekötés alatt esztendeig volt fogságban tartva (72. l.), ratibori püspökről beszél regensburgi helyett (68. l.), spalatói és kalocsai püspököket említ érsekek helyett (118., 122. l.), zimonyi püspököt említ szerémi helyett (182. l.), Quintoforoi Pálról szól, nem tudva, hogy Quintoforum a szepességi Csötörtök-hely (106. l.); a homagiumot hivatali eskünek véli (90. l.) stb.; az országgyűlési törvényczikkek, a bécsi békekötés pontjai, az egyes kiváltságlevelek idézett szavai értelmezésében igen sok botlást követ el; gyakran elárulja, hogy a régi magyar közjogról, a magánjogi életről ismeretei rendkívül hézagosak.

Nem szólhatunk kedvezőbben a 252. sz. pályaműről sem, melynek jeligéje: «Cum sit hoc generi hominum prope natura datum. . . stb. Ezen 134 4rét lapra terjedő dolgozat 27 lapra terjedő bevezetés és előzmények után tér rá a föladat megfejtésére, s dolgozatában számos lényeges tévedést követ el. III. Endrét 1290-ben trónfoglalása előtt vetteti fogságba Német-Ujvári Iván által (36. l.), az oláhokat az erdélyi 1291. országgyűlésen hibásan állítja

«negyedik rend»-nek (52. l.), spalatói püspökről, esztergomi püspöki megyéről beszél (60., 73. l.); bár maga is elismeri, hogy nem tartozik ezen munka keretébe, még is szóról-szóra beiktatja munkájába I. Ferencz József király 1867. évi koronázási hitlevelét; munkája szövegébe szóról-szóra beírja (82—87. l.) Bartal Györgynek III. Endre korára vonatkozó latin szavait; előadásában sok zavar van az időszaki rend ellen elkövetve; a forrásokat nem idézi; magyarsága nem szabatos, s minden szükség nélkül száz meg száz úgy látszik keresve keresett latin szóval van vegyítve. Ez a dolgozat úgy a tartalom, mint forma tekintetében sokkal gyengébb, mint sem a jutalomra igényt tarthatna.

A 257. számú pályamű, melynek jeligéje: «Mi rossz a multban történt, feledi Isten és ember egyaránt», szerkezet, s kerekdedség tekintetében leginkább megfelel a követelménynek. Jól kigondolt terv szerint, részeiben arányosan sikerülten van dolgozva. Pályázó alapos ismereteket, gondos tanulmányt, s ítéleteiben, kivéve egy pár helyet, hol némi túlzásra engedi magát ragadtatni, kellő higgadságot bizonyít; előadása folyékony és világos, nyelve, melybe az ambitio, protegálni, respektálni stb. latin szavak vegyítését könnyen elkerülhette volna, szabatos. Kisebbszerű hibáktól, egyes tévedésektől nem ment ugyan: de ezeket a különben sikerült dolgozat érdemei mellett kezdő fiatal írónál méltányosan el lehet nézni.

Mindezt tekintetbe véve, a 235. és 257. sz. alatti pályaművek szerzőit, kiknek dolgozatai, fény- és árnyoldalaikat egybevetve, csaknem teljesen

egyenlőknek mondhatók, a jutalomra érdemeseknek ítéljük, s a kitüzött 100 frt pályadíj köztük 50—50 frttal egyenlően megosztandónak véleményezzük. Kolozsvárt, 1890. ápril 24. A tekintetes karnak alázatos szolgálói: dr. Szabó Károly, dr. Vajda Gyula.

A kar bírálók javaslatát elfogadja és egyhanguan határozza, hogy a 100 frt pályadíj a 235—1889/90. és 257—1889/90. sz. pályaművek szerzői közt egyenlő részben osztassék meg. Ennek következtében az «Örökzöld» stb. és «Mi rossz» stb. jelígejű levélkéik felbontatván, az elsőből Hegyi József III. éves, a másodikból Balogh Miklós I. éves bölcsészettan-hallgató neve tünt ki. A más két jelígezés levélke a kar színe előtt elégettetett.

IV. A román irodalmi pályatételre beérkezett egy pályaműről az előadó Moldován Gergely és dr. Meltzl Hugó jelentése a következő:

Tekintetes Kar!

Az 1889/90. tanévi 10. számú pályakérdésre: «A román nyelv eredetéről és alakulásáról a magyar irodalomban nyilvánult vélemények ismertetése» 242. sz. a. egy pályamű érkezett, melynek jelígeje: Veritatis enim studium, ut in aliis rebus, ita et in historicis, ad quas linguarum quoque origines et fata pertinent, primum omnis disquisitionis fundamentum esse debet.» A pályamű 141 lapra terjed 4-rét alakban.

A pályatétel célja az volt, hogy pályázó a magyar irodalomban a román nyelv eredete és alakulása felől nyilvánult különféle véleményeket ösz-

szegyűjtse, szembeállítsa s illetőleg ismertesse. Pályázó ezzel ellenkezőleg, a munka 84-ik lapjáig, maga kutat, maga véleményez a kérdésben s nem kevés elfogultsággal a végén is elfogadja a Sinkay-Májor-féle elméleteket, a melyek a későbbi kritikát mindenekben ki nem állották. Csak a 84-ik lapon fogna pályázó a kérdés tulajdonképpeni lényegéhez, a magyar történészek és nyelvészek nézeteinek ismertetéséhez, de itt is utat téveszt s Priscus Rhetoron kezd, míg Hunfalvyhoz csak a 103-ik lapon ér. A tulajdonképpeni kérdést tehát csak 30 oldalon tárgyalja. Azonban itt is szerencsétlenül jár el, mert elfogult polemiba bocsátkozik a magyar kutatókkal, a mire egyáltalában pályázó felhiva nem volt. A pályamű a pályakérdésre egészben feleletül nem szolgálhat.

Pályázó azonban a 141 lapra terjedő munkáját sok tanulmánynyal és nagy fáradsággal állította össze, miért ajánljuk, hogy a pályadíj fele munkadíjban pályázónak egyszerűen kiadassék. Kolozsvárt, 1890. május 10-én. A tekintetes kar alázatos szolgálói: Moldován Gergely, Meltzl Hugó.

A kar bírálók véleménye értelmében egyhangulag kimondja, hogy a pályamű 50 frt jutalomra nem érdemes ugyan, de szerzője szorgalmáért 25 frt munkadíjban részesítendő. A jelígés levélke felbontatván, abból Nicora János II. éves tanárjelölt neve tünt elő.

V. A román nyelvészeti pályatételre beérkezett szintén egy pályamű, melyről a szakbírálók Moldován Gergely és dr. Szinnyei József következő véleményt adták:

Tekintetes Kar!

Az 1889/90. tanévre hirdetett pályakérdésre: «A román articulushoz alakulása és sajátosságai mind a három dialectusban román kútfők nyomán», egyetlen pályamunka érkezett, melynek jellege: «Philologia est magistra certissima, index indubius originis nationum.»

Az 1890. április 11-én 251. kari szám alatt beérkezett pályamű negyvennyolcz 4-rét lapra terjed. Pályázó munkájának bevezetésében a jelesebb grammaticusok nézeteit érinti, a román articulust illetőleg Catemir Demetertől kezdve, majd annak határozott és határozatlan alakjainak eredetét és sajátosságait ismerteti mind a három román dialectusban. Pályázó a kérdés mélyebb taglalásába nem bocsátkozik; a tárggyal csak röviden bánik el, de azt azért minden oldalról megvilágítja. A munka maga nagyobb tanulmányt igényelt; a segéd munkákat jól kiválasztotta, a kérdést elég helyesen fejtette meg, miért pályázónak a pályadíj odaitélését hozzuk javaslatba. Kolozsvárt, 1890. május 10-én. A tekintetes karnak alázatos szolgálói: Moldován Gergely, Szinnyei József, mint társbírók.

A kar az 50 forint jutalomdíjat előadók véleménye alapján egyhangulag odaitéli a «Philologia etc.» jellegű munka szerzőjének, ki a felbontott jelítés levélke tanúsága szerint Precup Gábor I. éves bölcs. kari hallgató.

VI. A földrajzi pályakérdésre beérkezett két pályaműről a szakelőadók dr. Terner Adolf és dr. Finály Henrik a következő jelentést adták:

Tekintetes kar!

A kolozsvári m. kir. F. J. T. Egyetem bnytt. karának tkts. dekánja részéről az 1889—90. tanévi 254 és 256 bk. sz. sz. a. beérkezett pályaművek megbirálásával megbiztatván, kötelességünkben alábbiak szerint járunk el.

I.

A f. évi ápril 14-én 254. bk. sz. a. és «Sem az országot, sem a népet . . .» stb. jelígés levél kíséretében beérkezett pályamű bírálata.

Kitűzött tétel: Irassék le Budapest kivételével Magyarország tetszés szerint választható 6 városának egyrészt földrajzi fekvése, másrészt művelődési és történelmi jelentősége, kimutatattván egyszerűsmind a városok helyzete és jelentősége közt észlelhető összehatás. Jutalma 75 frt.

Szerző a tudományok költői lendülettel kezdő, de kissé felületes mérlegelése és osztályozása után, — miközben az olvasottság egy-egy szikrájával az elmosódott képet föl-föl eleveníti, — áttér a földrajz tudományos helyzetének meghatározására, s végre a földrajzi fekvés és a népek élete közti összehatást taglalván — miközben kissé érthetetlen eme földtani állítást kockáztatja, hogy: «az alpesi glecserek az alluvium enyhe fuvalma elől visszahúzódtak» — bevezetésül szolgáló azon 6 lapi elmefuttatás után áttér tulajdonképi tárgyára: 1. Debreczen, 2. N. Károly, 3. Selmeczbánya, 4. N.-Várad, 5. Nyitra, 6. Temesvár földr. méltatására.

Elismerést érdemel, hogy szerző földrajzi helyes érzékkel válogatá ki tárgyát, mert tagadhatatlan,

hogy az idézett városok mindenikének Magyarország városai sorában szembeszökőleg feltűnő földr. fekvése van.

Szerző tehát már e kiválasztás által is jelentékenyen megkönnyítette és hálássá tevő munkáját. De indokolatlan, ú. sz. szémsértő a sorrend, miszerint két felső-magyarországi várost két-két alföldi közé ékel vala, holott az alföldi városok tekvésének közös jellegét magyarázván, alapul ugyanazon egy tényezőt veszi, t. i. az erdőöv Talapkovits-féle elméletét, ama két kárpáti városnak amahhoz pedig semmi köze.

Szerző pályaműve utószavában maga jellemzi módszerét, mely szerint a városok jelentőségének kimutatásában el akart járni. Tényleg azonban a 6 város taglalása közben egyiknél sem sikerült neki a módszer mindazon nézpontját legalább csak kijelölni is, mely tekintetbe veendő lett volna. Különösen elhanyagolta a környező városokra való tekintetet, mert valamint az emberi egyén tekintélyét és előnyeit nemcsak önmagának, hanem a társadalmi létnek is köszöni, úgy hozzá járul a környezet egy-egy kiválóbb hely sorsának kifejlődéséhez.

Szóval szerző a mértani szempontnál inkább csak a függélyes tagoltságnak, kevésbé a vízszintes kiterjedésü környezeti viszonyoknak szánja vala figyelmét, nem tanulmányozá eléggé a térkép részleteit.

Leggyöngébben tárgyalja a N.-Károly és Nyitra jelentőségére befolyó tényezőket; Temesvár-, Debrecen- és N.-Váradnál a hadászati szempont érintve

van ugyan, de nem eléggé a térkép nyomán ki-magyarázva.

Selmeczbánya leírását azon téves állítással kezdi, hogy ama város az Osztroszki és Vepor csúcsai közti völgykatlanban fekszik. A bányászat fontosságát kiemelni akarván, nagyon elmerül részletekbe; így pld. a selmeczb. akadémiának majdnem monographiáját írja le.

Nyitra vázlatánál a szabályszerű «légmozgás» magyarázata nem helyes v. legalább nem világos.

Ha hozzá vesszük, hogy az irány némely helyütt pongyola, hogy még a kitűzött tétel szövegének másolatában a helyesírás ellen vét «egyszersmind» szót *d* htt. *t*-vel írván, hogy az indokolatlanul igénybe vett idegen szók száma tömérdek, nem mondhatjuk, hogy szerzőnek, ki itt-ott csakugyan számba vehető földr. érzéket tanusít, feladata úgy sikerült volna, miszerint azt pályadíjra érdemesnek lehetne mondani.

Szorgalma, igyekezete s tanusított tehetsége azonban elismerést érdemelvén, és minthogy a dolgozatnak sok szép részlete van, indítványozzuk, hogy neki nem ugyan a kitűzött pályadíj, hanem fenn említett érdemei elismeréséül munkadíj gyanánt 60 frt kiadassék. Kolozsvárt, 1890. május 11. Terner Adolf, Finály Henrik.

II.

A f. évi ápril 15-én bk. 256—188^{9/90} sz. alatt beérkezett «Futura deserit, qui praesentia negligit» jeligéjü pályamű bírálata.

E pályamű I. lapjának bekezdő sorait olvasván, baljóslatu sejtelemmel fogtunk a dolgozat to-

vábbi áttekintéséhez, a mennyiben a kitűzött tétel eredeti szövegétől eltérőleg s értelméből kiforgatva s egy íráshibával van idézve.

A pályamű szerzője 129 lapon Királyhágón inneni 5 és túli 1 városról, t. i. Sz.-Udvarhely, Székely-Keresztur, K.-Vásárhely, Sepsi-Szt.-György, Maros-Vásárhely és Pozsonyról értekezik.

A miként a tétel szövegétől, úgy a tárgyalás kiszabott irányától is eltért. Módszere, ha eljárását így lehetne nevezni, igen egyszerű és gépiles.

Miután a magának kitűzött városok egynehánya, de nem mindenikénél, először a fekvésről, azután a vidék földtani viszonyaira vonatkozó, de a behatóbb megbírálásnak alig megfelelő néhány adatot, a földszélességet és hosszúságot, mellesleg a lakosok számait is felsorolá, hozzá fog az illető városra vonatkozó történelmi adatoknak válogatás nélküli felhalmozásához, úgy, hogy dolgozata inkább történelmi monographiákhoz elkészülő feldolgozatlan adatszedésnek, mintsem földrajzi értekezésnek beválik. A mivelődési jelentőség kidomborítása helyett pedig a város legcsekélyebb «nevezetességeinek» felsorolásával éri be, hogy eme ó-szer alakú zűrzavar végig olvasása fejfájást okoz.

Az olvasó gondolkozási vágya sehol sem lel nyugpontra, sem ítéletre, sem irányításra.

Ha végre az iránytalanságot és a vele járó nemcsak naív, de néha a hülyeség határával találkozó képtelenségeket is számba vesszük, — melyeket a dolgozat tartalmaz — akkor kellően igazolhatjuk, hogy az olvasmány kezdetével támadt megdöbbenés, fokozatosan, a mint sorról-sorra, egyik fe-

jezettől a másikhoz s az utolsó pontig haladunk — megütközéssé, végre megbotránkozássá válik; ha p. eféle badarságon kényszerülünk keresztül esni: 105. l. «A Dunán túl az a szép sétatér a jobb parton — mely még nagyobb gondba fog részesülni cosmeticus (!) szempontból az állandó Duna híd bevégzésével.»

Hasonló szóvirágokat láss az 52 l. 6-ik sor: «lebilincseltek a culturisatio haladó fegyverét» 53 l., 59 l., «s a nagy vasas német . . .» 64 l., 75 l., 91 l., 99 l., 101 l., 109 l., 113 l., 114 l., 121 l., 122 lap, 123, 124 l.

Végig tekintvén az egészen, ismeretlen szerzőjében a tudományos képzettség oly alacsony fokán álló egyént gyaníthatunk, hogy fel sem tehető, miszerint az gymnasiumot végzett légyen, mert nyelvezete nem az irodalom-szabta, hanem pórias tájnyelv eféle hibákkal:

ba, be rag kivétel nélkül mindenütt, legalább nehány ezerszer a marasztaló ban-ben htt. használva; 58 l. bővön, 60 l. «axis» fogyasztási adó htt., 55 l. «kulturizatio», «configuratioju», 58 l. «4 gymnasiumu».

Számtalan a helyes írás elleni eféle vétség: «iparossai», „várossa“, „töllök“, tőlök htt. „előlle“ előlle htt., „magassan“, „piaczca“, „pacifik“ (45 l.)

Az ily férczelés beküldője nem hogy jutalmat nem, hanem megtorlást érdemelne merészségeért, mert fel sem tehető, hogy a pályázatra formailag illetékes egyén lehessen. Kolozsvárt, 1890. május 11. A tkts. kar tisztelői: Turner Adolf, Finály Henrik.

A kar egyhangúlag magáévá tevén bírálók véleményét, ennek értelmében mellőzi a 2-ik helyen említett művet, s bár nem tartja az elsőt sem érdemesnek a 75 frt jutalomdíjra, több előnyös oldalára tekintettel, mégis 60 frt munkadíjban részesíti. A felbontott jeligés levélkéből a mű szerzőjéül Bodnár Bertalan I. éves természettudomány-kari hallgató tünt ki. A másik jeligés levélke a kar színe előtt felbontatlanul elégettetett. Kolozsvár, 1890. máj. 19.

Mely tiszteletteljes jelentésem mellett vagyok alázatos szolgálja

Dr. Hegedüs István,
e. i. dékán.

IV.

A MATEMATIKAI ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR JELENTÉSE.

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Kolozsvár szab. kir város pályadíj-alapítványából az 1889/90. tanévre kitűzött pályadíjakra megnyíltan-természettudományi karunkhoz érkezett pályamunkákról szóló jelentést a következőkben van szerencsém megtenni.

A kitűzött 13 pályakérdés közül 10-re érkezett be összesen 14 pályamunka, melyek szabályszerű bírálatra kiadatván, a kar f. év május hó 17-én tartott IV. rendkívüli ülésében az alábbiak szerint tárgyalattak.

Az elemi mennyiségtanból a folyó tanévre következő pályakérdés volt kitűzve: „Igaz-e az az állítás, hogy ha három tetraéder megfelelő szögpontjain átfektetett síkok egy pontban metszik egymást, akkor a megfelelő oldalak metszéspontjai egy síkban fekszenek.” Jutalma 85 frt.

Erre a kérdésre két pályamunka érkezett be, az első 354 kari szám alatt „Ész a legjobb tőke” jeligével, a második 383. kari sz. a. „Sic itur ad astra” jeligével.

Az első pályamunka a kérdést helyesen oldja meg, kimutatja, hogy a kérdéses tantétel, a mely a síkban ismert Desargues-féle tantételnek volna térbeli analogonja, nem igaz. Kimutatja ugyanis, hogy azok az egyenletek, a melyek a tantétel conclusiójának analitikai kifejezései, nem következei a praemissát kifejező egyenleteknek.

A dolgozat arról tanuskodik, hogy szerzője matematikailag tud gondolkozni és a számolásban jártas, csak nem tudja magát elég világosan és szabatosan kifejezni.

A második pályamunka három fejezetre oszlik. Az elsőben a tantétel praemissáját kifejező egyenletet, a másodikban a conclusiot kifejező egyenletet vezeti le. Ez a két fejezet nagyon világosan és szabatosan van írva, jól választott jelölésekkel. A harmadik fejezet nem sikerült. Ebben kellett volna eldönteni, hogy a levezetett egyenletek közül a második következe-e az elsőnek vagy nem. A mit erre nézve mond, egészen felületes és részben téves. A felvetett kérdésre határozott feleletet nem tud adni.

Ennélfogva azt indítványozzuk, hogy a pályadíj a 354. kari sz. a. „Ész a legjobb tőke“ jeligével beadott pályamunka szerzőjének adassék ki. Dr. Vályi Gyula s. k. Dr. Martin Lajos s. k.

A kar a bírálók véleményét egyhangulag elfogadja s a 85 frt jutalmat az „Ész a legjobb tőke“ jeligés pályaműnek odaitéli. A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőjéül Suták József II. éves kari hallgató neve tűnt ki. A „Sic itur ad astra“ jeligés levélke pedig felbontatlanul elégettetett.

A felsőbb mennyiségtanból ezen kérdésre: „Az isoklin deréklők görbéinek meghatározása s alkalmazása a főbb másodrendű felületekre.“ Jutalma 100 frt; két munka érkezett be. A 355. számú „Elfelejtésnek, nem tudásnak egya fizetése“ jeligés dolgozat a kérdést egész általánosságban karolja fel, oly álláspontból indulván ki, mely a modern tudomány színvonalán helyet foglal s kerülve minden felesleges szószaporitást, matematikai praecisióval s rövidséggel a kérdést ugyancsak teljesen megfejtí. De sajnálni kell a rossz kézírást, mely némely helyen csaknem olvashatatlan; de ezen fogyatkozás inkább a másolót terheli, mint a szerzőt. Elébbi munkával versenyez a 374. számú „O Messkunst Zaum der Phantasie“ stb. jeligés dolgozat, már szűkebb felfogása miatt nem valamennyi, hanem csak bizonyos osztályhoz tartozó isoklin görbéket megérint. De mindamellett elismerésre méltó a roppant fáradság, melylyel a szerző kerülve minden rövidebb symbolikus formulát, a részletszámítást, a mely előtt az előbbi munka

szerzője ügyesen kitért, az utolsó cseppig végrehajtotta.

Összehasonlítva a két pályamunkát egymással, alólirottak a pályadíjt csakis 355. számú dolgozatnak ítélhetik oda; de tekintve azt, hogy a 374. számú dolgozat a kérdést, habár szűkebb határok közt egészen helyesen megfejtí s nagyobbbrészt öntanulmányra következtetni enged, alólirottak a véleményben vannak, hogy a 374. sz. dolgozat a szorgalom, igyekezet s tehetség elismeréséül 50 frtnyi szorgalomdíjban részesíttessék. Dr. Martin Lajos, s. k. Dr. Vályi Gyula, s. k.

A kar a bírálók véleményét egyhangulag elfogadván, a 100 frt jutalmat az „Elfelejtésnek, nem tudásnak egy a fizetése“ jelíges pályaműnek odaitéli. A jelíges levélke felbontatván, a mű szerzőjéül S u t á k J ó z s e f II. éves kari hallgató neve tünt ki. Az „O M e s s k u n s t Z a u m d e r P h a n t a s i e stb.“ jelíges pályaművet 50 frt szorgalomdíjban részesíti. A jelíges levélke felbontatván, a mű szerzőjéül V i d o v i t s B é l a III. éves hallgató neve tünt ki.

A felsőbb mennyiségtani második pályakérdésre: „A koordináták transformációjáról kétszeres és háromszoros egészletekben.“ Jutalma 80 frt; egy pályamunka érkezett be 356. szám s „H o l s o k a s z ó, o t t k e v é s a t e t t. S z é c h é n y i“ jelige alatt. A csinos külső színben kiállított dolgozat matematikai rövidséggel s praecisióval van megírva, s ritka jártasságra és olvasottságra vall a mennyiségtani szakirodalomban, de sajnos, hogy a szerző a kérdésre nem figyelt, mert különben észrevette

volna, hogy a dolgozat nem a kiirt, hanem egészen más kérdéssel foglalkozik. Szerző ugyanis többszörös egészletek általános átalakításából indul ki s ebből hozza le a kétszeres és háromszoros egészletek átalakítását, mint specialis esetet s hozzá teszi, hogy lehetne megfordítva, úgy, mint Serret tette a sokszoros egészletek átalakítását inductió útján a két- és háromszorosokéból lefejtani. Ez a része a dolgozatnak tehát a kiirt pályakérdés keretén kívül fekszik. Másfelől köztudomásu, hogy többszörös transformatiókat kétféle módon? vagy valamennyit egyideűleg, azaz egyszerre vagy léptenként egymásután lehet keresztül vinni. Szerző mindenütt az első módot választja s a determinánsokat, melyek úgy látszik, a kedvencz paripáit képezik, mind végig alkalmazza. Ámde, habár a végeredményre nézve mindegy, hogy mely úton haladunk, s habár kétséget nem szenved, hogy a functionalis determinans elméleti szempontból a legrövidebb utat szolgáltatja, de vannak esetek, a melyekben a successiv substitutio a másik eljáráshoz képest előnyben van, a mennyiben a számítás menete szerinte egyszerűbb, jobban s könnyebben áttekinthető, s az egészlet határai is könnyebben meghatározhatók. Hogy a kétféle mód közül melyik fontosabb, a fölött vitatni nem lehet, mert az egyik ép oly fontos, mint a másik; tehát szerző eljárása nem helyes, hogy csak az egyiket emeli ki s a másikat háttérbe szorítja s azzal megelégszik, hogy azt a műve XI-ik (zár)fejezetében csak úgy per tangentem megérinti. Végre még egy körülményre kell reflectálni. Az egészletek vagy határozatlanok vagy határozottak; a pályakér-

dés egyiket sem emeli ki, a dolgozat tehát egyiket sem hagyhatja figyelmen kívül. Szerző egész művében csak határozatlan egészletekre relectál s csak egy-két helyen tesz említést a határozottakról, de a nélkül, hogy az egészlet határainak mikénti transformatiójáról felvilágosítana; szerző tehát a kérdés egyik lényeges részét kihagyta.

Összefoglalván a mondottakat, alólirottak a véleményben vannak, hogy a 356. számú pályamunka a kitűzött kérdésnek csak részben felelt meg s így a kitűzött pályadíjra nem érdemes. De tekintve azt, hogy a letárgyalt részét a kérdésnek kitűnően megfejtí, tekintve azt, hogy a dolgozat rendkívüli tanulmányozást igényel, s abból ritka olvasottság kivehető, alólirottak a dolgozatot 50 frtnyi szorgalomdíjra tartják érdemesnek. Dr. Martin Lajos, s. k. Dr. Vályi Gyula s. k.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, a „Hol sok a szó, ott kevés a tett. Széchenyi” jelíges pályaművet 50 frtnyi szorgalomdíjban részesíti. A jelíges levélke felbontatván, abból Suták József II. éves kari hallgató neve tűnt ki.

A felsőbb mennyiségtani harmadik pályakérdésre: „Határoztassék meg az x és y -től függő $\frac{\varphi(xy)}{\psi(xy)}$ tört értéke $x=\alpha$ $y=\beta$ -nál azon esetben, ha $\varphi(\alpha\beta)=0$ és $\psi(\alpha\beta)=0$.” Jutalma 80 frt; két pályamunka érkezett be. Ezek közt a 365. számú „A föld, urak kemény rög” stb. jelíges kezdőre vall, kiben a szép igyekezet ugyan megvan, de a képesség még nem fejlődött annyira, hogy versenyképes dolgozatot megírhasson, ahhoz több studium és kitartás szükséges.

A 379. számú „Die Mathematik ist die Schleif-Mühle des Verstandes“ jeligés dolgozat már gyakorlottabb kézre vall s a kérdést behatóbban tárgyalja, noha több rövidség nagyon kívánatos volna. Egyébiránt habár a szerző a $\frac{\varphi(\alpha\beta)}{\psi(\alpha\beta)}$ tört határozott és határozatlan értékeit meglehetősen terjedelmesen vizsgálhatja, egy specialis eset, melyben a tört értéke, daczára a megmaradandó határozatlan m-nek, mégis határozott, került a szerző figyelmét. Alulírottak ezt a pályamunkát sem tartjuk pályadíjra méltónak, azonban tekintve a szorgalmat, s hogy a szép törekvést jövőre serkentsük, vagy 30 frt szorgalomdíjt hozunk javaslatba. Dr. Martin Lajos, s. k. Dr. Vályi Gyula, s. k.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, a „Die Mathematik ist die Scheif-Mühle des Verstandes“ jeligés pályaműnek 30 frt szorgalomdíjat ítél. A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőjéül Vidovich Béla III. éves kari hallgató tűnt ki. „A föld, urak kemény rög“ stb. jeligés levélke pedig elégettetett.

A természettanból erre a kérdésre: „Kivánnatik egy matematikai és kísérleti tanulmányon alapuló munka a magneses erővonalokról. Jutalma 125 frt“; egy pályamű érkezett „Habitus non facit monachum“ jeligével. 184 negyedrért oldalt foglal el és a szöveg közé rajzolt több, részint geometriai, részint eszköztani ábrán kívül huszonnyolcz, többnyire nagyméretű táblán csinos tárgyszerű rajzokat tartalmaz. A munka 17 szakaszra oszlik: 1. A magneses erővonalakról általában (1—

10). 2. A mangeses erővonalak physikai jelentősége és térbeli elosztása (10—20). 3. Magneto inductio és az erővonalak (20—32). 4. Faraday kísérletei a magneto-electricitás és az erővonalakról, mennyiség-tani szempontból (32—51). 5. Az erővonalok egyenletei (51—63). 6. Az erővonalok analitikai tulajdonságai és szerkesztésükre szolgáló készülékek (63—78). 7. Az erővonalok szerkesztése (78—93). 8. Mangeses erővonalak a tengely természetes fekvésében (93—103). 9. Mangeses görbék a tengely elhajló fekvésében (103—113). 10. Mangeses elyipsis (113—118). 11. Isogonicus és isodynamikus görbék (118—126). 12. A testek helyzeti mangesessége és az erővonalok (126—133). 13. A delejtű nyugvása az indffierens-pontok és a sarkok felett (133—139). 14. A mangeses mező kiterjedése és összehuzódá a (139—157). 15. Földmangesesség és világmangesesség (157—171). 16. Intensitási magnetométer (171—177). 17. Az erővonalok fixirozása (177—184).

Mint e czimjegyzék mutatja, szerző nem kis körre terjesztette ki művét. E mellett meglátszik annak tartalmán, hogy sokat is összeolvasott, nevezetesen, hogy (a 3 és $\frac{1}{2}$ számozatlan oldalra irt) előszavában felsorolt könyvek és értekezések hal-mazával tényleg megösmerkedett. Ezek közt több kiváló forrásmunka van, de hiányoznak közülök olyanok, melyeknek mellőzése mulasztás volt, míg a használtak némelye alárendelt jelentőségű. Az egész pályamű az olvasottaknak általában világos előadásu, ügyes és rendszeres összeállításaként domborodik ki. De egyes kifejezési formái, többnyire merész-ségük miatt, nem szabatosak, mások, sőt némely

egész gondolatmenetek egy-egy geometriai szemlélődés is, — többnyire szükséges meghatározások kihagyása miatt — érthetetlenek, s ezekkel szemben kivált felötlik, hogy a források nem alkalomról-alkalomra a szöveg folyamán idéztetnek, hanem csak az előszóban és itt is csak tömegesen említvék. Nem ritkán evidensül állít nem evidenst, sőt néha legalább is kétest. A math. fejtegetései közül, Faraday-féle kísérleteknek és a Wéber-féle elementaris törvénynek megegyezésére vonatkozó rész egészen fölösleges és arra a célra nézve, a mely az illető szakasz (4.) előtűzöttnek látszik lenni, t. i. az inducáló erőáramot illetőleg megállapítottakra nézve, egyenesen az „erővonalok kifejezéséből“ indulhatott volna ki. Ellenben az erővonalok egyenletei czim alatt (5.) a gömbfüggvényes sorokról tüzetesebben szólni lett volna helyén. Egyébiránt dicséretes törekvése szerzőnek, telhetőleg lépésről lépésre matematikailag követni a tárgyat.

Kísérletek és kísérleti módszerek leírásával szerző olyannak a hatását teszi, a ki ezen módszerekkel, vagy legalább némelyeikkel maga is közvetlen contactusban volt, azonban ez elég világosan nem tűnik ki, és még az sem, hogy rajzai (homogén magnességi térbe, illetőleg a földébe, helyezett mágnesekhez tartozó erővonalok isodynamicus stb. efféle görbék), mely kísérleti berendezések révén készültek? Nem csupa másolatszerű készítmények-e azok? Saját kísérleteket a szerzők körülményesen le szoktak írni. Ily leírás nélkül a munka szűkölködik.

Világosan annyi tűnik ki a műből, hogy szerzője nagy iparkodással és szorgalommal tanulmá-

nyozta a kérdésre tartozó irodalomnak azt a tekintélyes részét, melyhez hozzáfért és e tárgyú ismeretei kiszélesítéseként, fáradságának eredményét is tudja láttatni.

Szerzőt 80 frt jutalomban való részesítésre ajánljuk. Dr. Farkas Gyula s. k. Dr. Abt Antal s. k.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, a „*Habitus non facit monachum*“ jeligés pályamunkát 80 frt jutalomban részesíti. A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőjéül Ellend József IV. éves kari hallgató neve tűnt ki.

A kísérleti természettanból ezen pályakérdésre: „Írassék le saját beható észleletei alapján valamely physikai tüneny, vagy tünenemény-csoport az arra vonatkozó törvényekkel együtt. Jutalma 125 frt“; két munka adatott be. A 366. sz. az „Ember küzdj...és bizva bizzáll!“ jeligével beérkezett munka a következő tárgyról értekezik: „A meleg és hideg hatása a testekre, különös tekintettel a víz forrására és fagyására.“ A 381. sz. a. „A mily gyorsan fejlődtek a közelmúltban a természettudományok, oly lassan fejlődött vívmányaik szabatos fogalmazása... dr. Farkas“ jeligés pályamunkának a tárgyat egy „Tanulmány a gáz elnyeletés tüneneményeiről“ képezte.

Minthogy a pályázók egyike sem tartotta szem előtt a pályakérdéshez kötött feltételt, a saját beható észlelést, azért már ezen lényeges kellék hiánya miatt egyik munka sem olyan, hogy szerzőjének a kitűzött aránylag magas pályadíjt oda lehessen ítélni. Ezen kívül még más fogyatkozásai is vannak

ezen dolgozatoknak, nevezetesen a 306. sz. alatti annyira kezdetlegesen tárgyalja a kiválasztott hő-tüneményeket, hogy sehol sem emelkedik a közép-iskolai ismeretek niveauján felül, a mint a kútfők elő-sorolásából is kitűnik. A 381. sz. alatti pályamunka szerzője az első részben a pneumatika történelmi fejlődését tárgyalja hosszabban, de a gáz elnyele-tési tüneményeket azután a munka második részé-ben nagyon röviden ismerteti, sőt egyes fogalmakat nem határoz meg elég szabatosan, a műszereket és meghatározási módszert pedig említetlenül hagyja.

Mindkét munka kellő gonddal és szorgalommal és a gázok absorptióját tárgyaló szép szakismeret-tel is van elkészítve és azért ennek szerzője dicsé-retet érdemel, de az említett lényeges hiány miatt a jutalomdíjt ennek sem ítélhetjük oda, hanem 30 frt szorgalmi díjra méltatjuk. Dr. Abt Antal, dr. Farkas Gyula s. k.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, az „A mily gyorsan fejlődtek a közelmult-ban a természettudományok stb.“ jeligés pályamunkát 30 frt szorgalmi díjban részesíti. A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőjeül Bém László vegyész-növendék neve tűnt ki. Az „em-ber küzdj és bizva bizzál!“ jeligés levélke el-égettetett.

A mennyiség-tani-természettanból kitűzött pá-lyakérdésre (Kirchoff „Über die Theorie der Licht-strahlen“ értekezésének tüzetes elemzés kíséretében való s a refractio tárgyalásával kiegészített előadása. Jutalma 150 frt.) egy pályamunka érkezett „In rebus magnis et voluisse sat est“ jeligével

és „A fény potentialis elméletének vázlata“ czim-mel, 56 negyedréti oldalt foglal el. Kevéssel terjedelmesebb, mint Kirchhoff értekezése, tehát Kirchhoff irányára való tekintettel előre tudni lehetett, hogy az elemzés tüzetessége nem egészen teljesült benne. Valósággal teljesül az elmélet alapját megvető függvény alakoknak a rugalmassági elméletből való kifejlesztésére és analysisére nézve, a mi az alkalmazásától elválasztva, 36 oldalon tárgyalatik. Ez a rész, némely helyeinek formális módosítása után didaktikai czélra is szolgálatot tehetne. A hátralevő rész, mely mintegy az előbbinek a fénytűneményekre való alkalmazását képezi, a mennyiben Kirchhoff értekezésének folytatólagos ismertetése, értelmes fordítás színvonalát megüti, helyenkint magyaráz is; de tüzetes elemzésnek nem minősíthető. A refractióra vonatkozó befejezés (53—56) megerősít abban a véleményben, hogy ha szerző több időt fordíthatott volna munkájára, feladatát annak második részében is teljesen megoldja vala.

A pályaművet 100 frt jutalomban részesítendőnek javasoljuk. Dr. Farkas Gyula, s. k. Dr. Abt Antal s. k.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, az „In rebus magnis et voluisse sat est“ jelígy pályaműnek 100 frt jutalomdíjátitel. A jelígy levélke felbontatván, a mű szerzőjéül Szabó Péter IV. éves kari hallgató tünt ki.

A vegytanból kitűzött 8. sz. pályakérdésre: „Magyarország nevezetesebb búzatermelő vidékein az 1889. évben termelt búza teljes mennyileges vizsgálata.“ Jutalma 100 frt.— 373 kari sz. alatt egy

pályamunka érkezett be: „Si desunt vires, tamen est laudanda voluntas“ jeligével.

A pályamű 120 kis negyedréti lapra terjed, mellékelve van hozzá egy nagy táblázat, az elemzési eredmények rovatos kimutatásával. A mű 21 részre oszlik. Az 1—28 lapig terjedő bevezetésre, melyben szerző a gabona-termelés történelmét röviden vázolván, részletesebben szól a búzatermelés terén történt nevezetesebb mozzanatokról, elősorolja az elemzés tárgyát képező 5 magyarországi búzatermelésre vonatkozó közelebbi adatokat. Az elemzett búzákat a következő helyekről kerültek:

1. Háromszékmegye, Baróth község határából;
2. Kolozsmegye, Kolozs-Monostorról;
3. Torontálmegye, (Bánát) Zichyfalva határából;
4. Pestmegye, Nagy-Kőrös város határából;
5. Zemplénmegye, Varranó közeléből.

Végül előadja a bevezetésben szerző, hogy az elemzés milyen anyagok, illetve tulajdonságok meghatározására terjedt ki, s mily irodalmi segédforrásokat használt.

A következő 19 fejezetben az elemzési eljárásokat és eredményeket találjuk részletezve (lap 29—113). Meghatározottat minden egyes búzára vonatkozólag:

1. A fajsúly.
2. A szemek általános súlya.
3. A legnagyobb szem súlya.
4. A legkisebb szem súlya.
5. A szemek általános térfogata.
6. A búza nedvessége.

7. A búza tűzálló részeinek mennyisége.
8. A búza összes Nitrogén tartalma (összes fehérnye).
9. A Protein nitrogén mennyisége.
10. A Nuclein nitrogén mennyisége, s a búza fehérnye anyagainak megemészthetőségi foka.
11. A Phosphorsav.
12. A Kénsav.
13. A Chlor.
14. A Kovasav.
15. A keményítő mennyisége.
16. A nyerhető csiriz mennyisége és az elcsirizódhetés foka.
17. A korpa.
18. A Zsír és
19. A farost (Cellulose) mennyisége.

A befejező részben (113—120 lap) szerző, az elemzés által nyert eredmények méltatásával és az elemzett búzafajoknak 25 külföldi, részben tengerentúli búzafajoknak összehasonlításával foglalkozik.

A pályadolgozat dicsérendő szorgalomról és kitartásról tanuskodik. Kitűnik ez, ha tekintetbe vesszük, hogy a részben jelentékeny időt és fáradságot igénylő kísérleti meghatározásoknak száma nem csekélyebb 185-nél, és hogy az analitikai mérések száma a 300-at felülhaladja. Az egybevágó eredmények szerző kísérletezési ügyességét is, az analitikai feladatok megoldása terén kiváló színben mutatják be. Ily részletes és beható vizsgálatok a búza chemiai összetételéről, physikai és physiologiai tulajdonságairól a chemiai irodalomban ritkák, s a míg a nyert adatok egyrésről az elemzett magyar-

honi búzák minőségének megítélésére fontosak és maradandó becsüek, egyszersmind igazolják a magyar, s itt első sorban a bánáti búza fölényét, számos külföldi termény fölött.

Az eredményes ritka szép sikerrel megoldott pályatétel szerzőjének dicséretes buzgalmaért teljes elismeréssel adóznak a bírálók, s kérik a tek. kart, a kitűzött 100 frtnyi jutalom odaitélésére. Dr. Fabinyi Rudolf s. k., dr. Kanitz Ágost, s. k.

A kar bírálók véleményét elfogadván, a 100 frt jutalomdíjat a „Si desunt vires, tamen est laudanda voluntas“ jeligés pályaműnek odaitéli. A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőiül Vécsey Géza és Latzina Vilmos II. éves gyógyszerészettan hallgatók tűntek ki.

A növénytanból ezen kérdésre: „Vizsgáltassék valamely honi gabonafaj caryopsisának fejlődése, különös tekintettel a „protein“ anyagokra. Jutalma 100 frt.“

384 kari sz. alatt „A búza caryopsisének fejlődése“ czimű és „Ora et labora“ jeligéjű pályamunka érkezett be, mely 53 irott lapra terjed, s a dolgozathoz 8 rajzmelléklet és 18 mikroszkopiai készítmény van csatolva.

A pályamű szerzője, ismertetvén a búza virágát, a caryopsis részeit tárgyalja morphologiai és szövettani alapon. Ebben a fejezetben helyreigazít néhány, a chemiai irodalomban napvilágot látott téves anatómiai felfogást; a következő fejezetben a caryopsis részeinek fejlődését vázolja, a legfontosabb ezek között a síkérréteg. Sikerült pályázónak ki mutatnia, hogy a búza eredetileg két síkérréteggel

bir, de ezek közül az egyik később eltűnik. A különböző vidékről való (6 megyéből származó), magyar búzánál, a síkérreteg egyforma szerkezetű. — Miután még a síkérreteg szerepéről, gyakorlati jelentőségéről (csirázásnál, kenyérsütésnél) s a mag fehérjéről (keményítőrétég) szólna, vázolja még az embryo fejlődését s feltünteti a búzaszem chemiai összetételét.

Hiányossága a pályamunkának, hogy a síkérreteg tartalmának fellépésére, kifejlődésére, s a második síkérreteg mikénti visszafejlődésére vonatkozólag további, időrendbeni sorozatos észleleteket nem eszközölt, ugyanez még a keményítő részre is kíváncsian leendett volna. Úgyszintén czélszerű leendett még a különböző vidékeken termelt búzafajták összehasonlítása, tekintettel az őszi és tavaszi vetés közti esetleges különbségekre stb.

Ezeket, ha dolgozatát még folytatni óhajtaná, megszívlelésébe ajánljuk.

A szorgalommal és értelemmel készült dolgozat szerzőjének, ezek után a díjat odaitélhetőnek ajánljuk. Dr. Kanitz Ágost, s. k., Dr. Istvánffi Gyula, s. k.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, az „Ora et labora“ jeligés pályamunkának a 100 frtot odaitéli. A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőjéül Chetianu Ambrus IV. éves hallgató neve tünt ki.

A növénytanból kitűzött második pályakérdésre: „Vizsgáltassék egy Kolozsvár vagy Kolozsmegyeségi területét jellemző egy- vagy kétszíkű növény. Rajzok és készítmények okvetlen melléklendők. Ju-

talma 75 frt.“ 376. kari szám alatt „A Statice Gmelini Wildenow ismertetése“ című s „Bármily parányival járulunk is a tudományhoz, használunk annak. Koch.“ jeligéjű pályamunka érkezett be.

A 65 írott oldalra terjedő munkálathoz 12 ügyesen kidolgozott rajzlap s 12 mikroszkopiai készítmény járul.

Pályázó a szóban forgó sós talajon élő növény alaktanát és boncztanát együttesen tárgyalja, kezdvén a tengelyszerveken. Sikerült pályázónak is a gyökéren állandóan fellépő, általánosan elterjedt, érdekes morphologiai jelenséget konstatálni, magyarázatával sokat is foglalkozik, az anatómiai részletezésben kevésbé szerencsés, mert úgy a gyökér, mint a szár anatómiai méltatásánál fontos szövetek s elemek (p. puhaháncs a gyökérben stb.) elkerülték figyelmét. Érdekes menetszerű képződéseket is talált pályázó a Staticében, az alkalmazott mikrochemiai reactiót azonban hibásan magyarázva, gyanamenetekre következtet, itt számbavéve reagenst csak is cseranyagtartókról lehet szó.

A következő fejezetben a levélszervek leírásába fog, itt is elkerüli figyelmét egy és más részlet, p. a levelek hüvelye, a levélállás stb.

Végül még a viráglevelekről csatol néhány ismertető sort dolgozatához. Eltekintve azoktól a hiányoktól, melyek figyelmét elkerülték, általában elég jól észlelt pályázó, s észleleteit rajzokban is ügyesen tudta feltüntetni, úgy, hogy bírálók ezeken eligazodhattak. Irodalmi ismeretei azonban annyira hiányosak, hogy leírásai ennek folytán igen sok kívánni valót

hagynak hátra, habár némileg didaktikai előadási modora mégis arra indíthatná, hogy szakszerűbb fel-tüntetésre törekedjék. Tekintve egy némely részben új adatát, az ügyes rajzokat s készítményeket, a szor-galmas s bizonyos foku jártasságra valló dolgozatot díjazásra ajánljuk. Dr. Kanitz Ágost s. k., Dr. Istvánffi Gyula, s. k.

A kar a bírálók véleményét elfogadván, a 75 frt jutalomdíjat a „Bármily parányival járunk is a tudományhoz, használunk annak. Koch“ jeligés pályaműnek odaitéli. A jeligés levélke felbontatván, a mű szerzőjéül Héjas Imre II. éves kari hallgató tűnt ki.

Kolozsvárt, a mennyiségtan-természettudományi karnak 1890. évi május hó 17-én tartott IV. rend-kivüli üléséből.

Dr. Farkas Gyula,

e. i. dekán.

IV.

Alapítványokból javadalmazott ösztöndíjak adományozása.

Tisztelt Egyetemi Közgyűlés!

A mai napon kiosztandó alapítványi adományokról van szerencsém a következőket jelenteni.

1. A K. Papp Miklós-féle alapítvány kamataiból kiadandó 2 ötven forintos ösztöndíj egyikét a tekintetes egyetemi tanács f. évi. május hó 23-án tartott ülésében hozott határozatával, a matematikai és természettudományi kar ajánlatára Demeter István I-ső éves kari hallgatónak, másikat pedig a jog- és államtud. kar ajánlatára Franzl Alajos III-ad éves joghallgatónak adományozá.

2. A Mártonffy-Koncz-féle ösztöndíjat ugyancsak a tekintetes egyetemi tanács folyó évi ápril hó 26-án tartott ülésében hozott határozatával Koncz Imre orvostud. IV-ed éves hallgatónak adományozta.

Kelt Kolozsvárt, 1890. május 29-én.

Dr. Klug Nándor,
e. i. rector.

V.

A KOLOZSVÁRI MAGYAR KIRÁLYI

„FERENCZ-JÓZSEF“-TUDOMÁNY-EGYETEM

JUTALOM-TÉTELEI

AZ 1890—91. TANÉVRE

ÉS A

PÁLYÁZATI SZABÁLYOK.

1. A jog- és államtudományi kar jutalomtételéi.

1.

Miből állott a tulajdon védelme a *ius civile* és *ius honorarium*-féle különbség kifejlődése előtt és után? Jutalma 80 frt.

2.

Fejtse ki pályázó az adás-vevés (*emptio-venditio*) természetét és azon mellékkötéseket, melyek azzal a római jogforrásokban kapcsolatosan tárgyaltnak. Jutalma 100 frt.

3.

Kivántatik a bizonyítási teher elmélete a polgári perben. Jutalma 100 frt.

4.

Kivántatik bírálatos ismertetése ama jogérvényesítési eszközöknek, melyek a mai nemzetközi joggyakorlat szerint a háboru kivételével alkalmaztatni szoktak. Jutalma 80 frt.

5.

Az uri hatóság fejlődése Magyarországon 1848-ig. Jutalma 100 frt.

6.

Az ál-izidori gyűjteményre vonatkozó újabb vizsgálódások ismertetése és bírálása. Jutalma 60 frt.

7.

Kivántatik a nagy számok ugynevezett törvénye s általában a statisztikai törvény és törvény-szerűség lényegének és jelentőségének kifejtése. Jutalma 50 frt.

8.

Mutattassanak ki eddigi népszámlálásaink hiányai. Jutalma 50 frt.

9.

A kártérítés alapelve és esetei hazai jogunkban. Jutalma 50 frt.

10.

A zálogjog átalakulása hazai jogéletünkben. Jutalma 50 frt.

11.

Fejtessék ki a különbség a jog- és cselekvési képesség között és bíráltassanak meg a törvénykönyv erre vonatkozó intézkedései. Jutalma 50 frt.

12.

Mutattassanak ki az osztr. polg. törvénykönyv azon rendelkezései, melyek idegen dolgokra vonat-

kozó jogviszonyokat szabályoznak s fejtsék ki: mennyiben egyeztethetők azok össze az újabb jogfejléssel, valamint a változott politikai és közgazdasági viszonyokkal. Jutalma 100 frt.

13.

Tárgyaltassék a váltóképesseg. Jutalma 60 frt.

14.

Ismertessenek meg az újabb büntető törvénykönyvek által elfogadott elvek a vagyon ellen intézett büntethető cselekmények büntényi minősítésére nézve s bíraltassék meg különösen a magy. büntető törvénykönyv álláspontja. Jutalma 100 frt.

15.

Tárgyaltassanak az értékpapírok, fogalmuk, jogi természetük, nemeik szerint, tekintettel egyuttal a váltóra. Jutalma 100 frt.

16.

Kivántatik a munkás-biztosítás kérdésének kifejtése. Jutalma 80 frt.

17.

Mennyiben helyeselhető a forgalom megadóztatása s mi módon vihető helyesen keresztül? Jutalma 70 frt.

18.

Kivántatik a jövedelemre vonatkozó forgalom-meghatározások bíráló ismertetése. Jutalma 50 frt.

18.

Fejtsék ki, tekintettel a nevezetesb alkotmányokra, minő hatalom illeti a parlamenteket hatáskörük védelmére, adassanak elő különösen az elvek a parlamenti tagok igazolására, mentelmi jogára s a közhivatalokból való kizárására nézve. Jutalma 100 frt.

II. Az orvostudományi kar jutalomtételei.

1.

A belgyógyászatból. A typhus recidiváról általában, különös tekintettel a kórodán előfordult esetekkel szemben. Jutalma 50 frt.

2.

A sebészetből. Irassanak le a csonttörések kórodai észleletek és állatokon tett kísérletek alapján. Jutalma 50 frt.

3.

A szemészetből. Az idült kötőhártyalobok csoportjáról klinikai tanulmány. Jutalma 50 frt.

4.

A törvényszéki orvostanból. Irassanak le önálló vizsgálatok alapján azon durvább, úgyszintén górcsővi elváltozások, melyeket a maró mérgek az érintett szöveteken létrehoznak. Jutalma 50 frt.

5.

Az állatjárványtanból. Irassanak le a bacteriumok kórnemző hatását gyöngítő tényezők és önálló vizsgálatok alapján valamely gyengített bacterium-fajnak védoltásra használásával elért eredmények. Jutalma 50 frt.

6.

A bőrkórtanból. Önálló vizsgálatok alapján kiderítendő az egyes lichen bántalmak jelentősége bonczteni és kórodai szempontból. Jutalma 50 frt.

7.

Az élet- és kórvegytanból. Kísérletek alapján fejtsék meg azon kérdés: mennyire képesek a fehérjenemű anyagok ismert jegeczes bomlásterménei, mint tápszerek, illetőleg mint légenyirtartalmu szövetképzők szerepelni. Jutalma 50 frt.

8.

A boncztanból. Kikészítendőek és röviden leírandók az első végtag és medencze nyirkedényei. Jutalma 50 frt.

9.

Az élettanból. Megvizsgálandó a kérődzők oltó gyomra mirigyeinek szerkezete, készítmények mellékrendők. Jutalma 50 frt.

10.

A kórboncztanból. Ütértágulás és ütérdag. Jutalma 50 frt.

11.

Az általános kórtanból. Mennyiben módosultak a nézetek a tüdőgümőkór öröklékenységének kérdésében a gümőbacillus aetiologicus értékének felismerése alapján? Jutalma 50 frt.

12.

A szülészetből. Adassék a terhesség kimerítő Diaetetikája. Jutalma 50 frt.

13.

A közegészségtanból. Irassék le, önálló vizsgálatok alapján, a testgyakorlat különböző nemeinek egészségteni értéke, különös tekintettel a szív működésére gyakorolt hatásukra. Jutalma 50 frt.

14.

A gyógyszerertanból. Adassék a methol gyógyszerisméje, hatástana, therapeutikája irodalmi adatok és önálló vizsgálatok alapján. Jutalma 50 frt.

15.

Az elmekórtanból. Tanulmányoztassanak az izomérzetek elváltozásai a különböző elmekóralkoknál. Jutalma 50 frt.

III. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar jutalomtétellei.

1.

A jellemfejlés pszichológiai tényezői és morális eredményei. Jutalma 100 frt.

2.

Adassanak elé a jellem nevelése elvei és eszközei. Jutalma 60 frt.

3.

Murány ostromának költői feldolgozásai. Jutalma 75 frt.

4.

Az ige[†]nevek használata. Jutalma 100 frt.

5.

Az erdélyi szászok lázadása 1324-ben, az összes erre vonatkozó források és oklevelek főlhasználásával. Jutalma 80 frt.

6.

A karének szerepe a görög szinköltészetben. Jutalma 100 frt.

7.

A Nibelung-Codex a Battyány-féle könyvtárban (F) vizsgáltassék meg, másoltassék le pontosan

az eredetiről és értelmeztessek minél behatóbban.
Jutalma 80 frt.

8.

Bizonyittassék külső és belső okokkal és az idevágó irodalom fölhasználásával Cicero beszédeknek *post reditum* valódisága vagy valótlansága.
Jutalma 100 frt.

9.

A római municipiumok szervezete, társadalmi élete, politikai és közgazdasági szerepe az Antoninusok korában. Jutalmá 100 frt.

10.

Cipariu Timotheus és Maiorescu Titus nyelvészek irányának ismertetése. Jutalma 50 frt.

11.

A voronetzi codex-e, vagy a Psaltirea Scheiana a legrégebb román nyelvemlék? Minő nyelvészeti és történelmi adatokat lehetne a végeredményre nézve felhozni? Jutalma 50 frt.

12.

Magyarország vasuti hálózatának földrajzi méltatása. Jutalma 80 frt.

13.

Magyarország anyagi és szellemi művelődésének tényezői Zsigmond uralkodása alatt. Jutalma 75 forint.

IV. A matematikai és természettudományi kar jutalomtételei.

I.

Az elemi mennyiségtanból. A gömbháromszög nevezetes pontjairól. Jutalma 65 frt.

2.

A felsőbb mennyiségtanból. Van adva két fix egyenes (A, B), mely egymással párhuzamos, ezeket a C mozgatható egyenes szeli át x, y pontokban, mely két, egymással a C egyenesen fekvő z pontban érintkező, de C egyenes ellenkező oldalán fekvő félkör centrumai, ered ilyenformán egy ∞ alakú MzN görbe. Toljuk el a C egyenest párhuzamos fekvésének folytonos fentartásával A, B egyenesek szerint, mi közben a rajta fekvő z pont egy negyedik D fix egyenesen halad, mely az A és B egyeneseket az Mz, Nz félkörök concav oldalai felé fekvő u, v pontokban vágja. Ha most a félkörök szerkesztését fennebbi feltételek mellett ismételjük a C egyenes minden egyes fekvésében, nyeretik $MzN; M'z'N'; M''z''N''; \dots$ görbék sora; fejtessék le azon görbe vonal egyenlete s mértani sajátsága, mely ama görbék sorát derékszög alatt átszeli. Jutalma 65 frt.

3.

A természettanból. Irassék le saját beható észleletei alapján valamely physikai tűnemény vagy tűneménycsoport az arra vonatkozó elmélettel együtt.

A szerző a maga kísérleteinek ismertetését rajzokkal is szemléltesse, kísérleteinek eredményét pontos jegyzékbe foglalja, esetleg jeles buvárok kísérleteivel vesse össze, következtetéseit tüzetesen okolja meg, a felhasznált forrásműveket nyomról-nyomra idézze, ne pedig csak egy halomban felsorolja. Jutalma 150 frt.

4.

A kísérleti természettanból. Vizsgáltassék és méressék meg a fény sarkulási síkjának elfordulása néhány szilárd és folyékony testnél különböző körülmények között. A talált eredmények, valamint a viszonyok, melyek között észleltettek, körülményesen leírandók. Jutalma 70 frt.

5.

Az analitikus mechanikából. A legegyszerűbben tárgyalható repülő rendszer függélyes lebegésének analysise a virtualis momentumok elvének alapján. Igen kis szög alatti s a legegyszerűbb periodusos lengetés szerinti szárnymozgás, azzal a suppositióval, hogy a levegő ellenállása a szárnyakra nézve a szögsebesség quadratumával arányos, a törzstestre nézve pedig nem tesz számot, különös tüzetességgel vizsgálandó, nevezetesen a törzstestnek a mondott suppositiókhoz tartozó (függélyes) mozgása körülményesen leírandó. Jutalma 70 frt.

6.

A vegytanból. Kivántatik egy szabadon választható fényvegytani és elektrochemiai kísérleti ta-

nulmány. Vonatkozhatik ugyanazon vagy különböző tárgyra. Jutalma 100 frt. A feladatnak csak egy irányban való megoldása esetén 50 frt.

7.

Az állattan- és összehasonlító boncztanból.

Vizsgáltassanak az alsóbbrendű állatkörök néhány főbb képviselőjének hámképletei összehasonlító szövettani (s ha lehet, fejlődéstani) szempontból az újabb vizsgálati módszerek segélyével, különös tekintettel az érzékszervekre. Természet után készült rajzok és mikroszkopi készítmények megkiváncsatnak. Jutalma 100 frt.

8.

Az ásványtanból. Önálló vizsgálatok alapján irassék le valamely ásvány, kőzet vagy kövület, vagy bármely vidéknek földtani szerkezete. A készítmények vagy gyűjtött tárgyak a pályamunkához melléklendők. Jutalma 100 frt.

9.

A növénytanból. Vizsgáltassék egy Kolozsvár vagy Kolozsmegye sós területét jellemző egy- vagy kétszikű növény. Rajzok és készítmények okvetlen melléklendők. Jutalma 50 frt.

Pályázati szabályok.

1. A tudomány-egyetem részéről kihirdetett jutalomtétélekre csak a kolozsvári tud.-egyetem rendes és a gyógyszerészeti tanfolyam hallgatói pályázhatnak.

2. A pályázatok nyelve — ha csak különösen más nincs meghatározva — egyedül a magyar.

3. Valamennyi pályadolgozat beadásának határnapja 1891. ápr. 15-ike. A jutalmak 1891. május 29-én adatnak ki az egyetem ünnepélyes közülésében.

4. A pályadolgozatok negyedréttben, tisztán, más által írva, lapszámozva, bekötve és jeligével ellátva nyutandók be.

5. A dolgozathoz használt források és segéd-eszközök pontosan megjelölendők.

6. A szerző nevét és egyetemi hallgatói minőségének megjelölését tartalmazó pecsételt levelen ugyanazon jelige álljon, mely a pályázat czimlapján olvasható.

7. A pályaművek az illető karok dékáni hivatalaihoz küldendők be.

8. A nevezett kellékekkel nem bíró vagy a kitűzött határidő után érkezett dolgozatok pályázatra nem bocsáttatnak.

9. A beérkezett kéziratok semmi szín alatt sem adatnak vissza, hanem az illető kar levéltárában maradnak.

10. A jutalom a viszonylag legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találatik.

11. Rendszerint pályadíjat csak egyes dolgozó nyerhet el, a mennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyénlevőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

12. A pályamű szerző tulajdona marad, ki annak kinyomatása felől szabadon rendelkezhetik. Ha azonban művének kiadása alkalmával az egyetemi pályázatra, illetőleg jutalmaztatásra hivatkozik, köteles a bírálatokat egész terjedelmükben a dolgozathoz kinyomatni.

VI.

BESZÉD,

MELYLYEL

KLUG NÁNDOR

orvos-sebésztudor és szülész-mester, az élet- és szövettan ny. r. tanára, az élet- és szövettani intézet igazgatója, a Budapesti Tud.-Egyetem volt ny. rk. tanára, a Magyar Tudományos Akadémia és az Academia Medico-Fisica Fiorentina, valamint a budapesti m. kir. Orvos-Egylet lev. tagja, a lipcsei élettani, a m. k. természettudományi társulat és az Erdélyi Múzeum-Egylet r. tagja, ez utóbbi igazgató-választmányának tagja, orvos-természettudományi szakosztályának választmányi tagja, volt titkára és elnöke, a M. Orv. Könyvkiadó Társ. ig. tanácsának vidéki tagja, az Orvosi Kar 1881¹/₂, 1883¹/₄ és 1883¹/₈ tanévi dekánja, valamint 1883¹/₈ és 1884¹/₅ tanévi prodekánja

ezen kir. Tudomány-Egyetem e. i. rectora

AZ ÜNNEPÉLYT BEFEJEZTE.

Tisztelt Egyetemi Közgyűlés!

A felolvasott jelentésekből megtudtuk: hogy a jog- és államtudományi karnál 2465 frt díjjal kitűzött 29 pályakérdésre beérkezett pályamunkák közül 18 munka 1235 frt jutalmat nyert; az orvosi karnál 700 frt díjjal kitűzött 14 pályakérdésre beérkezett pályamunkák közül 4 munka 230 forinttal díjaztatott; a bölcsészeti- nyelv- és történelem-tudományi karnál 1055 frt díjjal kitűzött 12 pályakérdésre beérkezett munkák közül 6 pályamunka 405 frt díjjal lón kitüntetve; végre a mennyiség-természettudományi karnál 1170 frt díjjal kitűzött 13 kérdésre beérkezett pályamunkák közül 11 nyert összesen 800 frt pályadíjat. Összegezve az egészet, az ezen tanévre 5390 frttal jutalmazandólag hirdetve volt 68 pályakérdésre beérkezett dolgozatok közül 39 munka 2670 frt jutalmat nyert.

Valóban örvendetes bizonyítéka ez annak, hogy egyetemünk ifjúsága, mint minden évben, ez alkalommal is bővenmegfelelt a hozzá kötött várakozásoknak. Sőt ha meggondoljuk, hogy az utolsó 10 év alatt összesen 297 pályamunka nyert jutalmat egyetemünkön és hogy ezek között nem ritka volt az olyan munka sem, mely a legszigorubb kritikát is kiállja, úgy be kell vallani, hogy tanuló ifjúságunk az irodalom irányában is hiven teljesíti kötelességét,

azt a kötelességet, melyet a haza jóléte és felvirágzása tőle jogosan megkövetel.

A jövő tanévre 3950 frttal jutalmazandó 56 pályatételt tűzött ki egyetemünk; hallgatóink számát tekintve, mondhatjuk, hogy csaknem minden tizedik hallgató nyerhet egy-egy jutalmat. Bő alkalom tehát ez szép, nemes versenyre, melyet önöknek tisztelt, egyetemi polgárok, egyetemünk karai nyújtanak. Mutassák meg, hogy igazán szeretik e hazát, a mit csak úgy tehetnek, ha távol az élet zajától, kitartó munka, alapos bűvárlat által tehetségeiket kiképezik, hogy majd mint férfiak, szerzett ismereteik alapján teljes készséggel, léphessenek ki az életbe. Mert uraim, hazaszeretetünk egyedül abban nyilvánulhat, hogy a nemzetnek minél hasznosabb tagjaivá lenni teljes erőnkből törekszünk. — Ezzel mai ünnepélyes ülésünket bezárom.

P 11808